

MKEMLA NEWSLETTER

ISSN 2714 - 2121 Toleo Namba 004 Julai 2022 - Juni 2023

**GCLA YAJIVUNIA MAFANIKIO KATIKA MIAKA
MIWILI YA RAIS SAMIA**

GCLA Tanzania

gcla_official

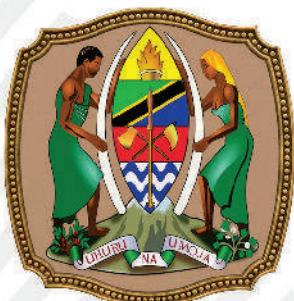
gcla1895

Dodoma.

**SALAMU ZA
PONGEZI**

HONGERA MHE. DKT. SAMIA SULUHU HASSAN
RAIS WA JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
KWA UONGOZI WAKO ULIOTUKUKA KATIKA
KUONGOZA WATANZANIA
KAZI IENDELEE.....!!!

DIRA YETU

Kuwa maabara ya uchunguzi yenye hadhi duniani kwa ajili ya kushughulikia masuala ya Afya, Ustawi wa Jamii na Mazingira.

DHIMA YETU

Kutoa huduma bora za kimaabara na zenye gharama nafuu na udhibiti kwa serikali, taasisi, asasi na umma kwa ujumla kwa madhumuni ya kulinda afya ya binadamu na mazingira.

2

MKEMIA MKUU WA SERIKALI AMSHUKURU RAIS SAMIA

Mkemia Mkuu wa Serikali, Dkt. Fidelice Mafumiko amemshukuru Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mhe. Dkt. Samia Suluhu Hassan kwa kumuamini na kumteua kuongoza Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali kwa kipindi cha pili cha miaka mitano.

28

UFAFANUZI KUHUSU MTOTO KUZALIWA AKIWA NA VINASABA VYA WATU WAWILI

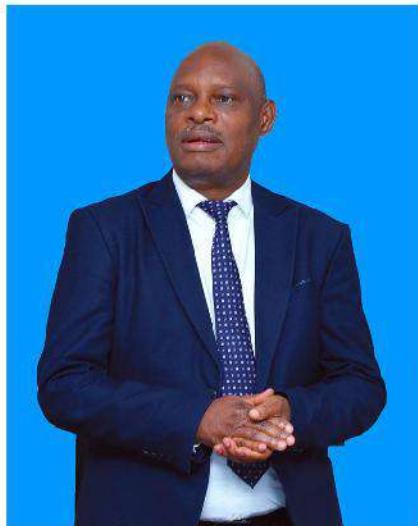
Kwa kawaida binadamu huzaliwa akiwa na muunganiko wa vinasaba kutoka kwa...

35

UFAHAMU UGONJWA SHINIKIZO LA JUU LA DAMU NA JINSI YA KUEPUKA

Shinikizo la juu la damu hutokea wakati nguvu ya msukumo wa damu katika mishipa ya moyo kuwa...

MKEMIA MKUU WA SERIKALI AMSHUKURU RAIS SAMIA KWA KUMUAMINI

Na Sylvester Omary

Mkemia Mkuu wa Serikali, Dkt. Fidelice Mafumiko, amemshukuru Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania Mhe. Dkt. Samia Suluhu Hassan kwa kumuamini na kumteua kuongoza Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali kwa kipindi cha pili cha miaka mitano.

Dkt. Fidelice Mafumiko, aliyasema hayo wakati akiongea na Watumishi wa Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali jijini Dodoma mara baada ya kuteuliwa Machi 25, 2023.

"Namshukuru Mhe. Rais Dkt. Samia Suluhu Hassan, kwa Imani yake kwangu na kuona kwamba ninaweza kwa kushirikiana na wenzangu kuendelea kuitumikia taasisi hii kwa kipindi kingine cha miaka mitano. Naamini imani aliyoiweka kwetu kupitia mimi ni kubwa kwa sababu mimi pekee yangu siwezi kutekeleza majukumu yote. Naamini namna pekee nzuri ya kutimiza imani ya Mheshimiwa Rais ni kufanya kazi kwa kasi, uadilifu na weledi zaidi ili kutimiza matarajio yake kupitia taasisi hii" alisema.

Mkemia Mkuu wa Serikali amewashukuru Watumishi wa Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali kwa upendo na imani waliyoionesha kupitia ujumbe wa pongezi mara baada ya kutangazwa kwa uteuzi wake na kuwataka kuendeleza ushirikiano, upendo na mshikamano kwa maslahi makubwa ya taasisi.

"Watumishi wenzangu upendo wenu nimeupata kwa namna tofauti tofauti baada ya taarifa ya uteuzi wangu kutolewa. Kupitia ujumbe wenu wa pongezi ambao ndani yake una sala na maombi ambayo yamenifanya nijisikie kuwiwa sana na ninawashukuru sana. Namshukuru Mungu kwa taasisi yetu kwa ule upendo, ushirikiano na mshikamano ambao unatufanya kuwa familia moja.

Naweza kuwaambia kwamba sisi wote tunategemeana na hakuna kiongozi anayeweza kufanya yote peke yake isipokuwa kuna wakati lazima aoneshe dira kwamba tunaelekea huku. Kazi yangu mimi kama kiongozi wenu ni kuratibu na kutoa muelekeo ili wote tutekeleze. Sisi ndio tutakaofanya taasisi hii iendelee kupewa thamani ile ambayo Mhe. Rais, Dkt. Samia Suluhu Hassan, ameipatia" alisisitiza.

Aidha, Mkemia Mkuu wa Serikali, Dkt. Fidelice Mafumiko, amewasihi watumishi wa Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali kuendelea na kazi na kudumisha upendo na kusema asitokee mtumishi mmoja akajiona ni bora kuliko mwagine bali wote ni bora kwa sababu ikitokea changamoto au furaha ni ya wote na mwisho wa siku kutambua tumechangia kitu gani katika maendeleo ya taifa.

Naye Mkurugenzi wa Huduma za Taasisi, Evaclotida Kapinga, akiongea kwa niaba ya watumishi amempongeza Mkemia Mkuu wa Serikali kwa kuteuliwa na kumtakia afya njema katika utekelezaji wa majukumu yake ili kutimiza malengo ya Mamlaka na Serikali kwa ujumla.

"Tunakupongeza kwa kuteuliwa kwa awamu ya pili kuntuongoza tena. Tunakutakia afya njema na Mungu aendelee kukulinda na kukuongoza ili uweze kukamilisha

majukumu yako ambayo Mheshimiwa Rais, Dkt. Samia Suluhu Hassan ameona bado unawesa kuyasimamia na kusogeza mbele kupitia Mamlaka kwa lengo na manufaa ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania" alimaliza.

Bodi ya Uhari

MWENYEKITI
Dkt. Fidelice Mafumiko

WAHARIRI WAKUU
Sabanitho Mtega
Sylvester Omary
Fidelis Bugoye
Leticia Waitara

WAANDISHI
Sylvester Omary
Judith Lema
Okello Thomas

MSANIFU KURASA
Okello Thomas

GCLA YA JIVUNIA MAFANIKIO YA MIAKA MIWILI YA RAIS DKT. SAMIA SULUHU HASSAN

Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali ni taasisi ya kisayansi ya Umma yenye majukumu makubwa ya kufanya uchunguzi wa kimaabara wa usalama na ubora wa vyakula, dawa, dawa za asili, kemikali, masalia ya viuatilifu, maji, bidhaa za viwandani na sampuli kutoka vyombo vya usalama vinavyohusiana na kesi za jinai. Aidha, Mamlaka ina jukumu pia la kutoa ushahidi kwenye Mahakama zote nchini pamoja na ushauri wa kitaalamu unaotokana na uchunguzi wa Kimaabara kwa Serikali, sekta binafsi na watu binafsi ndani na nje ya nchi. Pia, Mamlaka ina jukumu la kulinda afya na mazingira dhidi ya madhara ya kemikali nchini kupitia utekelezaji wa Sheria ya Usimamizi na Udhibiti wa Kemikali za Viwandani na Majumbani Sura 182 na kusimamia matumizi ya Teknolojia ya Vinasaba vya Binadamu kupitia utekelezaji wa Sheria ya Udhibiti wa Vinasaba vya Binadamu Sura 73.

Mafanikio ya Mamlaka katika kipindi cha miaka miwili ya Serikali ya Awamu ya Sita chini ya uongozi wa Rais Dkt. Samia Suluhu Hassan

Katika kuadhimisha miaka miwili ya utawala wa Serikali ya Awamu ya Sita chini ya Rais, Dkt. Samia Suluhu Hassan, Mamlaka ina mengi ya kujivunia katika uwekezaji wa miundombinu ya kimaabara na utekelezaji wa Sheria ya Usimamizi wa Kemikali na Sheria ya Udhibiti wa Vinasaba vya Binadamu. Mafanikio yanaonekana katika utoaji huduma za kimaabara, jukumu la udhibiti, kuongeza ubora wa huduma, ujenzi wa miundombinu hususan Dodoma, Makao Makuu ya nchi, kuzingatia utawala bora, maendeleo ya watumishi na kuimarisha huduma za kisheria.

Uwekezaji katika mitambo

Katika kipindi cha miaka miwili ya uongozi wa Rais Samia Suluhu Hassan, Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali imenunua mitambo mikubwa mitatu (3) na midogo themanini na tatu (83) kwa ajili ya kuimarisha uchunguzi wa kimaabara yenye thamani ya kiasi cha shilingi bilioni mbili. Baadhi ya mitambo hiyo ni **Viscometer** ambayo kazi yake ni kupima mnato wa maji na mali ya mtiririko wa vinywaji na

mtambo wa **Mercury Analyzer** ambao kazi yake ni kutambua au kubaini viwango vya zebaki katika yabisi, vimiminika au gesi kwa ajili ya mazingira.

Uwekezaji huu wa mitambo umesaidia kuimarisha shughuli za uchunguzi wa kimaabara na udhibiti wa kemikali kwa lengo la kulinda afya za binadamu na mazingira.

Mtambo wa Viscometer

Mtambo wa Automated Oxidation Stability Tester

Kukamilika kwa Ujenzi wa Jengo la Makao Makuu na kuhamia Dodoma

Mamlaka imeweza kukamilisha ujenzi wa jengo la ofisi za Makao Makuu na maabara jijini Dodoma na kuhamia rasmi Oktoba, 2022. Jengo hilo la ghorofa nne lina thamani ya shilingi bilioni 8.14. Jengo hili linahusisha ofisi za Makao Makuu na Kanda ya Kati na maabara sita za kisasa za chakula na dawa, maikrobaiolojia, sayansi jinai sumu, kemia, biolojia na vinasaba vya binadamu na wanyamapori pamoja na maabara ya mazingira. Ujenzi wa ofisi na maabara umesaidia katika utoaji huduma kwa Makao Makuu ya nchi na maabara zikikamilika na kuanza kufanyakazi utasaidia maabara za Dar es Salaam katika shughuli za kiuchunguzi kwa kupunguza mzigzo mkubwa wa kazi za uchunguzi wa maabara. Vilevile, uwekezaji vifaa na mitambo katika maabara hizi utakapokamilika na maabara kuanza kutumika utasaidia mikoa mingi kwa kuwa Dodoma ni katikati ya nchi na pia Makao Makuu.

Jengo la Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali, Makao Makuu, Dodoma ambalo lipo Barabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali, Mtaa wa Secherela, Kata ya Tambukareli.

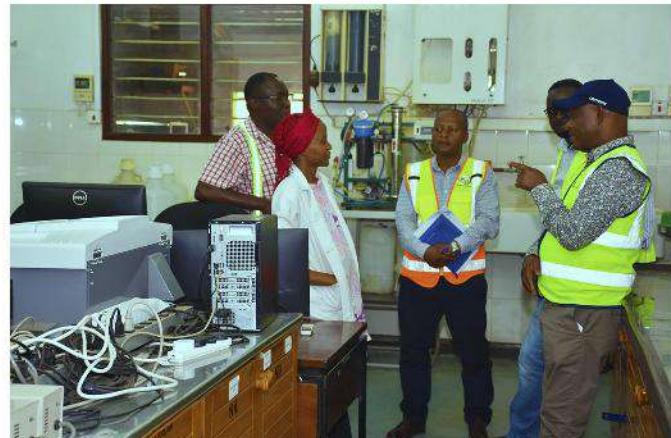
Huduma za Maabara

Kwa upande wa huduma za uchunguzi wa kimaabara katika kipindi cha miaka miwili ya uongozi wa Mhe. Rais, Dkt. Samia, Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali imeweza kufanya uchunguzi wa kimaabara wa sampuli 140,429 ikiwa ni sawa na asilimia 137.38 ya lengo, ambapo zinahusisha uchunguzi wa sampuli za kijamii, jinai, dawa asili, vyakula na mazingira.

Kupatikana kwa ithibati za maabara kunaongeza nguvu taarifa za uchunguzi wa kisayansi wa maabara hizo kitaifa na kimataifa. Mafanikio hayo pia ni matokeo ya Serikali kuwekeza kwenye ununuzi wa mitambo ya kisasa, mafunzo kwa watumishi na kuimarisha miundombinu ya utendaji kazi katika maabara za Mamlaka ili kuendana na kasi ya mabadiliko ya sayansi na teknolojia yanayotoka kila siku ulimwenguni.

Utekelezaji wa Sheria ya Usimamizi na Udhibiti wa Kemikali ili kulinda Afya ya Binadamu na Mazingira

Katika kipindi cha miaka miwili ya Serikali ya Awamu ya Sita, Mamlaka imeweza kudhibiti uingizaji na usafirishaji wa kemikali hatarishi na zile zinazodhibitiwa chini ya mikataba ya kimataifa ili kulinda afya ya binadamu na mazingira kwa kutoa vibali 93,475 vya kuingiza na kusafirisha kemikali ikiwa ni asilimia 127.14 ya lengo la kutoa vibali 73,521. Aidha, Mamlaka imeendelea kuhakikisha kuwa, kemikali zinazoingizwa, kuzalishwa, kutumika au kusafirishwa ni zile zinazodhibitiwa chini ya mikataba ya kimataifa ili kulinda afya ya binadamu na mazingira kwa kutoa vibali vya kuingiza na kusafirisha kemikali 93,475 ikiwa ni asilimia 127.14 ya lengo la kutoa vibali 73,521. Aidha, Mamlaka imeendelea kuhakikisha kuwa, kemikali zinazoingizwa, kuzalishwa, kutumika au kusafirishwa ni zile zinazokubaliwa katika ngazi ya kitaifa na kimataifa kwa kuwasajili watusika wote wanaojihusisha na shughuli husika ili kulinda afya ya binadamu na mazingira. Katika kipindi cha miaka miwili ya Mhe. Dkt. Samia Suluhu Hassan, Mamlaka imefanikiwa kufanya ukaguzi wa maghala 3,729 ya kuhifadhi kemikali sawa na asilimia 115.84 ya lengo la kukagua maghala 3,219. Mamlaka imekagua jumla ya Shehena za kemikali za kemikali 51,172 kuitia maeneo ya ukaguzi ya bandari, bandari kavu na mipakani sawa na asilimia 136.92 ya lengo la kukagua mzigzo ya kemikali 37,373.

Mkemia Mkuu wa Serikali, Dkt. Fidelice Mafumiko (kulia), akiongea na mtaalam wa maabara katika kiwanda cha Tumbaku cha Mkwawa (aliyevaa kilemba) wakati akifanya ukaguzi katika maabara ya kiwanda hicho Machi, 2023.

Watumiishi

Kwa upande wa watumiishi, katika kipindi cha miaka miwili ya uongozi wa Mhe. Dkt. Samia Suluhu Hassan, jumla ya watumiishi 82 wa Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali wamepandishwa vyeo, watumiishi 9 wamebadilishwa kada, watumiishi wapya 6 wameajiriwa na jumla ya madai 203 ya malimbikizo ya mishahara ya watumiishi yamelipwa. Hayo yote yameongeza hamasa kwa Watumiishi katika utekelezaji wa majukumu ya kila siku.

Uwezeshaji na uwekezaji wa Serikali ya Awamu ya Sita kwa Mamlaka hii ni uthibitisho kuwa Serikali inaona umuhimu wa taasisi hii inayogusa maisha ya mtanzania kwenye nyanja za afya, ulinzi na usalama, utafiti wa kisayansi, uchunguzi wa dawa, vita dhidi ya dawa za kulevyta n.k ambapo taasisi mbalimbali za Serikali hufanya kazi kwa karibu na Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali kabla ya kufanya maamuzi.

Chini ya uongozi wa Serikali ya Mhe. Rais, Dkt. Samia Suluhu Hassan, Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali itaendelea kuimarisha huduma za uchunguzi wa kimaabara na usimamizi na udhibiti wa kemikali na kuhakikisha inasaidia vyombo vingine vya Serikali na wadau wa Mamlaka kutekeleza majukumu yao kwa ufanisi na kwa wakati ili kuhakikisha malengo ya Serikali ya Awamu ya Sita chini ya uongozi imara wa Rais, Dkt. Samia Suluhu Hassan yanatimia kwa kiwango kinachotarajiwa. Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Kazi iendelee!!!

Mtambo wa Vapour pressure Analyzer ambao unatumika katika kupima shinikizo la mvuke wa maji, yabisi na mafuta. Mtambo huu ni moja ya mitambo ilionunuliwa ndani ya mwaka mmoja wa uongozi wa Rais, Dkt. Samia Suluhu Hassan.

KAMATI YA BUNGE YARIDHISHWA NA UTEKELEZAJI WA

MAJUKUMU YA GCLA

Na Okello Thomas

Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Huduma na Maendeleo ya Jamii Februari 4, 2023 ilifanya ziara kwenye Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali, jijini Dar es Salaam na kutembelea maabara kwa ajili ya kuona shughuli za uchunguzi wa kimaabara zinazotekelzeza na Mamlaka.

Akiongea baada ya kutembelea maabara, Makamu Mwenyekiti wa Kamati hiyo, Mhe. Aloyce Kamamba, ameipongeza Mamlaka kwa kazi nzuri inayofanya ya kiuchunguzi na huduma bora zinazotolewa na kushauri kupanua wigo wa huduma wa wananchi ikiwezekana zipatikane katika kila Mkoa hapa nchini.

"Nawapongeza sana kwa huduma nzuri mnazozitoa ambazo nyingine tulikuwa hatuzifahamu, mnafanya kazi nzuri sana na katika mazingira mengine magumu. Huduma hizi za Mkemia Mkuu wa Serikali zinahitajika

sana, wapo watu wengi wanazohitaji hata huduma za Mkemia Mkuu wa Serikali zinahitajika sana, wapo watu wengi wanazohitaji hata huduma za

Vinasaba vya Binadamu (DNA). Kwa hiyo tunashauri huduma hizi zisogezwe maeneo wananchi walipo hasa kwenye maeneo ya mikoa na ikiwezekana kuwa na ofisi kila Mkoa ili wananchi waweze kupata huduma zenu kwa urahisi zaidi" alisema.

Makamu Mwenyekiti wa Kamati, Mhe. Aloyce Kamamba, ameigiza Wizara ya Afya kwa kushirikiana na Wizara ya Kilimo, kuendelea kutoa elimu kwa wananchi na wadau mbalimbali nchini juu ya matatizo na changamoto kuhusu madhara yatokanayo na sumu kuvu ili nchi iweze kufanya vizuri katika ngazi ya kimataifa katika uuazaji wa mazao ya chakula.

Naye Naibu Waziri wa Afya, Mhe. Dkt. Godwin Mollel, akizungumza baada ya Kamati kutembelea maabara za Toksikolojia, Sayansi Jinai Kemia, Sayansi Jinai Baiolojia na Vinasaba na maabara ya mitambo, amesema Wajumbe wa Kamati

wameridhishwa na utekelezaji wa kazi za Mamlaka.

"Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Huduma na Maendeleo ya Jamii, imeipongeza Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali kwa ufanyaji kazi mzuri katika kuhudumia wananchi kwenye masuala mbalimbali ya kijamii kuititia uchunguzi wa kimaabara unaofanya kwa umakini mkubwa. Pia Wizara ya Afya ipo tayari kufanya kazi hoja zilizotolewa na Wajumbe baada ya kukagua Maabara zote kwa ajili ya kuboresha utendaji kazi," alisema Dkt. Mollel.

Aidha, Mkemia Mkuu wa Serikali, Dkt. Fidelice Mafumiko, ameishukuru Kamati hiyo kwa kutembelea Mamlaka na kujionea shughuli zinazotekelzeza kwa ufanisi kwenye masuala ya uchunguzi wa Kisayansi wa kimaabara wa Sampuli na vielelezo mbalimbali vya kijamii na jinai, vile vile alisema Mamlaka itakwenda kuyafanya kazi maelekezo yaliyotolewa na kamati hiyo.

WAZIRI UMMY APONGEZA UJENZI WA JENGO LA MAMLAKA DODOMA

Waziri wa Afya, Mhe. Ummy Mwalimu (kulia) na Mwenyekiti wa Bodi ya Wakurugenzi ya Mamlaka, Profesa Esther Lugwisha (kushoto) wakifungua pazia kuashiria uwekaji rasmi wa jiwe la msingi la jengo la Makao Makuu ya Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali jijini Dodoma Februari 11, 2023.

Na Sylvester Omary

Waziri wa Afya, Mhe. Ummy Mwalimu ameipongeza Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali kwa kuweza kujenga jengo zuri la ofisi za Makao Makuu kwa muda mfupi, gharama nafuu na kwa kutumia mapato ya ndani.

Waziri Ummy amesema hayo Februari 11, 2023, wakati akiweka jiwe la msingi la jengo la ofisi ya Makao Makuu ya Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali na kuongea na Watumishi katika ofisi hizo zilizopo Jijini Dodoma.

"Kazi yenu hii ya uchunguzi wa maabara ina uhusiano wa karibu na mambo ya kutenda haki, na mimi kwa sababu ni mwanamke, kwa hiyo katika suala la kuchunguza uhalali wa baba wa mtoto ni yupi napenda sana tuwe waadilifu ili kutenda haki ya kweli bila kuonea mtu oyote."

Aidha, Mhe. Ummy Mwalimu ameipongeza Bodi ya Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali na Mejimenti yake kwa kuweza kusimamia kikamilifu ujenzi wa jengo hilo na kuwataka wataalamu wa Wizara

ya Afya kutumia kama mfano wa kutekeleza miradi ya ujenzi kwa muda mfupi.

"Nikupongeze sana Mkemia Mkuu wa Serikali na timu yako mmefanya kazi nzuri. Bodi ya Wakurugenzi tunawashukuru kwa hili kwa sababu mmewezesha kupatikana kwa jengo hili na Mshauri Mwelekezi nakupongeza kwa kazi nzuri. Naelekeza Wizara na taasisi zilizo chini ya Wizara ya Afya mtumie miradi wa ujenzi huu kama mfano wa kutekeleza miradi yenu. Ujenzi umechukua muda mfupi, gharama kidogo ukillinganisha ubora wa jengo na kwa kutumia mapato ya ndani, nawapongeza sana.

Kwa sasa mnatakiwa kukamilisha maabara za uchunguzi kwa kuweka vifaa na ninahitaji kupata taarifa ya mashine gani zinatakiwa kununuliwa kwa mapato yenu ya ndani na nyininge tutawanunulia Wizara. Muwasilishie mapema ili ziingizwe kwenye bajeti katika kipindi hiki cha kuandaa bajeti" alisema Waziri wa Afya.

Aidha, Mhe. Waziri alielekeza kukamilishwa mapema ununuzi na ufungaji wa mitambo ya uchunguzi kwenye maabara hizo ili aweze kumuomba Mhe. Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Dkt. Samia Suluhu Hassan kulifungua.

"Kamilisheni kufungwa kwa mitambo kwenye maabara ili nimuombe Mhe. Rais aje kutufungulia jengo hili na kuanza kutumika kwa maabara hizo. Dodoma ni katikati ya nchi na ni rahisi wananchi kutoka maeneo mbalimbali ya nchi kupata huduma. Msihamishe mitambo iliyopo ofisi ya Dar es Salaam, ila mnatakiwa kuweka ofisi ya Kanda yenyе hadhi kama ya Makao Makuu Dodoma," alisitiza Mhe. Ummy Mwalimu.

Waziri wa Afya ametoa wito kwa Watumishi wa Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali kuwa waadilifu na utendaji wa haki katika kuwashudumia wananchi wanaofika katika mamlaka hiyo hususan wanaokuja kupata huduma za uchunguzi wa Vinasaba.

Sambamba na hilo, Waziri Ummy ameilekeza Taasisi zote za umma na binafsi kutenga vyumba na m a b a f u kwa.....**Inaendelea**
Uk 8

WAZIRI UMMY APONGEZA UJENZI WA JENGO LA GCLA DODOMA

Inatoka Uk 7

ajili ya watumishi wao kufanya mazoezi ikiwa ni sehemu ya mkakati wa Serikali wa kupambana dhidi ya magonjwa yasiyoambukiza.

Ameendelea kusema kuwa, kama nchi inaendelea kushuhudia ongezeko kubwa la magonjwa yasiyoambukiza, ikiwemo kisukari, saratani, magonjwa ya moyo na afya ya akili ambayo yanaweza kudhibitiwa endapo maelekezo ya kitaalamu yatafuatwa.

Aidha, amewaelekeza Wataalam wa Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali kutoweka vikwazo kwa Waganga wa tiba asili pindi wanapoleta dawa zao kwa ajili ya kufanyiwa uchunguzi ili kufahamu endapo dawa hizo zina kemikali inayoweza kudhuru mwili wa mwanadamu au hazina madhara.

"Kwenye upande wa uchunguzi wa mazingira na sumu tusiweke vikwazo kwa waganga wa tiba asili wakija na dawa zao. Tuwahimize kuja kufanya uchunguzi kuja viambata vyta sumu kwa maana ya kujua usalama wake na suala kwa kiasi gani dawa hizo zinatibu tuwaachie Taasisi ya Taifa ya Utafiti wa Magonjwa ya Binadamu (NIMR). Waganga wa Tiba asili wafuate utaratibu na ikiwezekana Baraza la Tiba Asili na Tiba Mbadala ndio lichukue dawa na wajibu wa kupeleka kwa Mkemia Mkuu wa Serikali na baada ya hapo kuipeleka Taasisi ya Taifa ya Utafiti wa Magonjwa ya Binadamu ili kujua uwezo wake wa kutibu na baadae Baraza kuirudisha kwa mhusika" alisisitiza.

Pamoja na hayo, Waziri Ummy ameelekeza Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali kukaa pamoja na Bandari ya Tanga ili kuweka sawa namna ya upokeaji wa bidhaa na kemikali ili zisiingiliane kwa lengo la kuboresha usalama wa bidhaa zote zinazoingia nchini kupitia bandari hiyo.

Mwenyekiti wa Bodi ya Wakurugenzi ya Mamlaka ya Maabara ya Mkemia

Mkuu wa Serikali, Profesa Esther Lugwisha, amemshukuru Waziri wa Afya, Ummy Mwalimu kwa kutenga muda wake kuja kuweka jiwe la msingi la ujenzi wa jengo na kumuahidi kuendelea kuisimamia taasisi hii katika utekelezaji wa majukumu yake kwa ufanisi zaidi ikiwemo kutekeleza maelekezo yote aliyotoa na yanayotolewa na Wizara ya Afya.

Nae, Mkemia Mkuu wa Serikali Dkt. Fidelice Mafumiko amesema, kukamilika kwa ujenzi wa jengo la Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali kutasaidia kusogea huduma zaidi kwa wananchi kutoka maeneo mbalimbali hasa katika mikoa ya mbali iliyokuwa ikipata huduma hizi Jijini Dar es Salaam.

Sambamba na hilo, Dkt. Mafumiko ameiomba Serikali kuitia Wizara ya Afya kusaidia bajeti ya upatikanaji wa vifaa vitavyosimikwa katika maabara hizo ili ianzo kutoa huduma kwa haraka huku akisisitiza tayari Mamlaka hiyo imeanza kutenga fedha za ununuzi wa baadhi ya vifaa hivyo kwa mwaka huu wa fedha.

Waziri wa Afya, Mhe. Ummy Mwalimu (aliyeavaa kilemba) akimsikiliza Mkemia Mkuu wa Serikali, Dkt. Fidelice Mafumiko (kulia), wakati Mhe. Waziri wa Afya alipotembelea maabara zilizopo katika jengo la Makao Makuu ya Mamlaka jijini Dodoma kabla ya kuweka jiwe la msingi la ujenzi wa jengo hilo Februari 11, 2023. Kushoto picha ya kwanza ni Mfamasia Mkuu wa Serikali, Daud Masasi, ambaye alimwakilisha Katibu Mkuu Wizara ya Afya katika hafla hiyo.

Wajumbe wa Bodi ya Wakurugenzi ya Mamlaka, wakifuatilia hotuba ya Waziri wa Afya, Mhe. Ummy Mwalimu (hayupo pichani) wakati wa hafla ya kuweka jiwe la msingi la ujenzi wa Jengo la Makao Makuu ya Mamlaka, jijini Dodoma iliyofanyika Februari 11, 2023.

GCLA YATOA ZAWADI KWA WANAFUNZI BORA WA SAYANSI KITAIFA

Mwenyekiti wa Bodi ya Wakurugenzi ya Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali, Profesa Esther Lugwisha (kulia), akifurahia jambo na mwanafunzi wa kwanza aliyeefanya vizuri zaidi kwa Wavulana katika somo la Baiolojia.

Na Okello Thomas

Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali (GCLA), inaungana na Serikali katika jithada za kuhamasisha wanafunzi kupenda masomo ya sayansi kwa kutoa vyeti na zawadi kwa wanafunzi waliofanya vizuri katika mitihani yao ya kidato cha nne na sita kwenye masomo ya sayansi kitaifa.

Hayo yameelezwa na Mwenyekiti wa Bodi ya Wakurugenzi ya Mamlaka, Profesa Esther Lugwisha, wakati akifungua hafla ya utoaji wa vyeti na zawadi kwa wanafunzi na walimu, ikiwa ni kutambua bidii na kujituma kwao katika kusoma masomo ya sayansi kwa upande wa wanafunzi na kwa upande wa walimu katika

kufundisha masomo hayo iliyowezesha wanafunzi kufanya vizuri na kuongoza kwenye masomo ya sayansi kitaifa wakati wa hafla iliyofanyika katika ukumbi wa Kituo cha Mikutano cha Kimataifa cha Julius Nyerere (JNICC) jijini Dar es Salaam, Julai 8, 2022.

"Tukio hili ni kudhihirisha na kutambua umuhimu wa sayansi katika jamii na kutoa hamasa kwa watoto wetu kupenda masomo ya sayansi ili wajitume kwa kusoma kwa bidii, pamoja na walimu kufundisha kwa bidii na weledi kwa kuwa wingi wa ufaulu kwenye masomo hayo ni ufanisi mkubwa katika maendeleo ya watoto wenye, shule walizotoka, wazazi pamoja na taifa katika kuhimili maendeleo ya uchumi wa viwanda na ukuaji wa teknolojia," alisema Profesa.

Aidha, Profesa Lugwisha, aliongeza kuwa katika kuunga mkono jithada hizo, Mamlaka imeendelea kutoa zawadi kwa wahusika kwa zaidi ya miaka 15 mfululizo, lengo kuu likiwa

ni kuendelea kuhamasisha na kutengeneza wataalam katika fani husika ili kukidhi mahitaji ya sasa na baadae. Kwa upande wake Yohana Katani, mwanafunzi aliyeshika nafasi ya kwanza kitaifa katika somo la fiziki, ameishukuru Serikali ya Awamu ya Sita kupitia Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali, chini ya Wizara ya Afya, kwa kuendelea kuhamasisha na kuwezesha wanafunzi kufikia ndoto zao kwa kuwazawadia wanafunzi waliofanya vizuri zaidi kwenye masomo ya sayansi, jambo ambalo linachochea uzalendo nchini.

"Sisi tumeamua kwa sababu tumetambua kwamba kuna watu wanatuamini na kututhamini, ndiyo maana tunajitahidi kwa vile ambavyo tunaweza ili kuhakikisha kwamba tunaleta matokeo mazuri kwa ajili ya taifa letu," alisema Katani.

RAIS SAMIA ATAKA KASI KUONGEZeka UPIGAJI VITA DAWA ZA KULEVYA

Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mhe. Dkt. Samia Suluhu Hassan (kulia), akimsikiliza Mkemia Mkuu wa Serikali, Dkt. Fidelice Mafumiko, kuhusu majukumu ya Mamlaka katika uchunguzi wa kimaabara wa vielelezo mbalimbali ikiwa ni pamoja na dawa za kulevya alipotembelea banda la Mamlaka wakati akifunga maadhimisho ya wiki ya kupiga vita matumizi ya dawa za kulevya kitaifa yaliyofanyika Juni 25, 2023, katika uwanja wa Sheikh Amri Abeid, jijini Arusha. Katikati ni Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mhe. Kassim Majaliwa.

Na Sylvester Omary

Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mhe. Dkt. Samia Suluhu Hassan, amezitaka Wizara ya Afya, Wizara ya Maendeleo ya Jamii, Asasi za Kiraia pamoja na wazazi na walezi kuwekeza nguvu zaidi katika kulinda jamii kwa kuendelea kudhibiti uingizaji, uzalishaji, usafirishaji na utumiaji wa dawa za kulevya.

Mhe. Rais, aliyesema hayo katika kilele cha Maadhimisho ya Kitaifa ya Siku ya Kupiga Vita Dawa za Kulevya Duniani iliyobeba kaulimbiu 'Zingatia Utu, Imarisha Huduma za Kinga na Tiba' iliyofanyika katika uwanja wa Sheikh Amri Abeid jijini Arusha, Juni 25, 2023.

"Kinga ni bora kuliko tiba, hivyo natoa wito kwa Mamlaka husika, Taasisi za Serikali na Asasi za Kiraia, kuongeza jithada kwenye kutoa elimu kwa jamii hasa kwa vijana ili wajiepushes na matumizi ya dawa za kulevya, lakini na sisi Serikali tumejipanga vyema kukabiliana na janga hili," alisisitiza Mheshimiwa Rais.

wito kwa Mamlaka husika, Taasisi za Serikali na Asasi za Kiraia, kuongeza jithada kwenye kutoa elimu kwa jamii hasa kwa vijana ili wajiepushes na matumizi ya dawa za kulevya, lakini na sisi Serikali tumejipanga vyema kukabiliana na janga hili," alisisitiza Mheshimiwa Rais.

Pia, Mhe. Rais Dkt. Samia Suluhu Hassan, alitoa rai kwa Mamlaka na Taasisi zinazohusika na masuala ya dawa za kulevya kufanya kazi weledi kwa kuhakikisha watuhumiwa wa dawa za kulevya wanapata haki zao kwa wakati bila kuchelewesha kesi mahakamani.

Aidha, Rais Samia, aliipongeza Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali kwa kufanya kazi vizuri katika udhibiti wa uingizaji wa kemikali bashirifu nchini na pia kuendelea kushirikiana na Mamlaka zinazohusika na upigaji vita dawa za kulevya nchini.

Katika Maadhimisho hayo ya Kitaifa ya Siku ya Kupiga Vita Dawa za Kulevya Duniani yaliyoanza Juni 23 hadi 25, 2023, kwenye uwanja wa Sheikh Amri Abeid, jijini Arusha, Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali, ilitoa elimu kwa wananchi waliotembelea banda la Mamlaka kuhusu shughuli mbalimbali zinazotolewa na Mamlaka, katika maadhimisho hayo wataalam kutoka Mamlaka, waliweza kupima na kutambua utumiaji wa aina mbalimbali ya dawa za kulevya kutoka kwa wahanga, kama vile heroin, bhangi, mirungi na kutambua wale ambaeo tayari wapo kwenye tiba ambaeo wanatumia dawa ya methadone.

MAABARA YA Vinasaba YAPATA ITHIBATI

DNA LAB
ISO/IEC 17025:2017

Maabara ya Sayansi Jinai Baiolojia na Vinasaba ya Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali imefanikiwa kupata ithibati ya kimataifa ya maabara ya ISO/IEC 17025:2017 kutoka Southern African Development Community Accreditation Services (SADCAS).

Mkemia Mkuu wa Serikali ametoo taarifa hiyo wakati akifungua Kikao cha Menejimenti cha Mfumo wa Ubora wa Maabara kwa watumishi wa Kurugenzi ya Huduma za Sayansi Jinai kilichofanyika Novemba 8, 2022 katika ukumbi mdogo wa Bunge jijini Dar es Salaam.

"Tumefanikiwa kupata ithibati ya ISO 17025:2017, ya maabara ya Sayansi Jinai Baiolojia na Vinasaba, SADCAS wametujulisha kwa barua pamoja na cheti cha ithibati kimefika na tumekipokea, nawapongeza watumishi wote wa Mamlaka waliofanikisha kupatikana kwa ithibati

hii kwa sababu haikuwa kazi nyepesi kuipata kwake. Naamini ithibati hii itaongeza chachu ya maabara yetu kuaminika zaidi katika masuala ya uchunguzi wa kimaabara wa sayansi jinai na vinasaba," alisema Dkt. Mafumiko.

Aidha, Mkemia Mkuu wa Serikali amewataka watumishi wa maabara ya vinasaba kufanya kazi kwa bidii kwa kuzingatia matakwa ya ithibati ili kuilinda na kuishi katika misingi ya mifumo ya ubora.

"Tujikite kwenye matakwa ya ithibati na tuyashi katika kazi zetu za kila siku za uchunguzi kwa kuzingatia mambo ya muhimu ya utekelezaji wa mifumo ya ubora. Katika kuishi misingi ya mifumo ya ubora inapaswa iwe ni kipaumbele cha mtumishi binafsi na taasisi kwa ujumla ili kila mtumishi uweze kufanya kazi katika maabara yoyote kwa sababu hakuna mtumishi mwenye hati miliki ya kuwa kwenye maabara moja.

Kila mtumishi anapaswa kuwa na uwezo wa kufanya kazi na kuzungumzia maabara zote

na huo ndio umahiri unaohitajika. Ithibati hii ya maabara ya Vinasaba ituhamasishe kupata ithibati ya maabara nyingine za Mamlaka ili kutimiza malengo ya kuwa na ithibati ya maabara zetu zote," alisisitiza Mkemia Mkuu wa Serikali.

Kupatikana kwa ithibati ya maabara ya sayansi Jinai Baiolojia na Vinasaba kunafanya sasa Mamlaka kuwa na maabara tatu kati ya saba ambazo zimepata ithibati ya uchunguzi wa kimaabara. Maabara nyngine ni ya mazingira na chakula na dawa.

Kupata ithibati kwa maabara ya Sayansi Jinai Baiolojia na Vinasaba kunafanya kuwa maabara ya kwanza ya Vinasaba kwa ukanda wa Afrika Mashariki na Kati na maabara ya nne kwa nchi za Jumuiya ya Maendeleo ya Nchi za Kusini mwa Afrika (SADC).

WATUMISHI WA MAMLAKA WAPATA MAFUNZO DHIDI YA MAJANGA YA MOTO

Askari wa Jeshi la Zimamoto na Uokoaji, Koplo Faresi Kauli (aliyesimama), akitoa mafunzo kwa watumishi wa Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali (GCLA), juu ya kinga na tahadhari dhidi ya majanga ya moto. Mafunzo haya yalifanyika katika ukumbi wa mikutano wa Mamlaka ofisi ndogo ya Dar es Salaam Disemba 20, 2022. Mafunzo haya yalifunguliwa na Meneja wa Maabara ya Chakula na Dawa, Dkt. Shimo Peter.

Na Okello Thomas

Watumishi wa Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali, wamepewa mafunzo ya namna ya kuzima moto, huku watumishi, wakitakiwa kuchukua tahadhari, juu ya ajali zitokanazo na majanga ya moto kwa kufahamu matumizi ya vifaa vya kuzimia moto (Fire Extinguisher), Fire blanket pamoja na viashiria moto (Smoke Dector) katika maeneo ya kazi na majumbani.

Tahadhari hiyo, imetolewa na askari wa kikosi cha Zimamoto na Uokoaji, Koplo Faresi Kauli, wakati akitoa mafunzo haya, yalifanyika kwenye Ofisi za Mamlaka, Dar es Salaam, Disemba 20, 2022.

"Ni vyema kuchukua tahadhari ya kufunga vifaa maalum vya viashiria vya moto, vifaa vya kuzimia moto, pamoja na kujifunza namna ya kutumia vifaa hivyo, kwa lengo la kukabiliana na majanga haya ya moto" alisema Koplo Faresi. Aidha, amefafanua kuwa, asilimia kubwa ya hasara zinazosababishwa na majanga mengi ya moto hutokana na watu kutokuwa na ulewa wa kutosha juu ya umuhimu na matumizi ya vifaa vya kuzimia moto, pamoja na kushindwa kufuata utaratibu wa uzimaji moto.

"Mara nyingi moto ukitokea, watu huanza kuzima kwanza, bila utaalam wowote, moto ukiwashinda ndio wanaanza kutafuta Jeshi la Zimamoto na Uokoaji, jambo ambalo si sahihi. Pindi

moto ukizuka, toa taarifa Jeshi la Zimamoto kwa namba 114 bila gharama yoyote" aliongeza Faresi.

Amesititiza kuwa, kila jengo linapaswa kuwa na vifaa vya kuzimia moto, miundombinu rafiki ya kujikinga na majanga ya moto ikiwemo sehemu ya kusimama pindi moto unapotokea.

Hata hivyo, watumishi wa Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali, wamelishukuru Jeshi la Zimamoto na Uokoaji, kwa kuwapa mafunzo haya muhimu kwa watumishi, kwani wengi wao hawakuwa na ufahamu wa kutosha juu ya tahadhari ya majanga ya moto na kuzima.

Asha Ndwata kutoka Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali (GCLA), akizima moto kwa kutumia blanketi maalum la kuzimia moto (fire blanket), katika mafunzo ya kinga na tahadhari dhidi ya majanga ya moto.

WATUMISHI WATAKIWA KUENDELEA KUCHUKUA TAHADHARI

DHIDI YA UKIMWI

Na Judith Lema

Watumishi wa Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali (GCLA), washauriwa kujenga tabia ya kupima afya zao mara kwa mara kwa kufanya hivyo watatambua kama wana maradhi au la na kama wana maradhi waweze kupata huduma za matibabu kwa wakati.

Rai hiyo imetolewa na Meneja wa Maabara ya Chakula na Dawa, Dkt. Shimo Peter, wakati akifungua semina ya mapambano dhidi ya maambukizi ya Virusi vya Ukimwi, yaliyofanyika, jijini Dar es Salaam, Disemba 23, 2022.

Dkt. Shimo, alisema kuwa, lengo la semina hiyo ni kuwakumbusha watumishi kufahamu kuwa ugonjwa wa ukimwi bado upo na ni janga la kitaifa, hivyo ipo haja kwa watumishi kupima afya zao mara kwa mara ili waweze kujua afya zao.

"Mafunzo haya yatasaidia kwa kiwango kikubwa kupunguza kasi ya maambukizi ya VVU na UKIMWI hususani mahala pa kazi na kwenye mikusanyiko, pamoja na kupima kwa hiyari ambapo kutasaidia sana kuepusha na kupunguza maambukizi mapya ya VVU," amesema Dkt. Shimo.

Mwezeshaji wa semina hiyo Dkt. Garvin Kweka, kutoka Hospitali ya Taifa Muhimbili, ameuomba uongozi wa Mamlaka kuijiwekea utaratibu wa kutoa elimu ya ukimwi kwa wafanyakazi wao kwani itasaidia kupunguza kasi ya maambukizi mapya ya ukimwi na pia amewasihi watumishi wa Mamlaka kupima kila wakati na kuendelea kutumia kinga ili kujiepusha na maambukizi mapya ya VVU.

Watumishi wa Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali (GCLA), Makuu Dodoma, wakifuatilia mafunzo kuhusu kinga juu ya maambukizi ya Virusi vya UKIMWI. Mafunzo hayo yamefanyika katika ukumbi wa Mamlaka Dodoma.

Aidha, alisema jamii imekuwa ikiwanyanyapaa watu wenye maambukizi ya VVU na UKIMWI, sehemu zenye mikusanyiko ikiwemo mahala pa kazi, hali ambayo huwfafanya wajisikie wametengwa na jamii na kusababisha wengi wao kuathirika kisaikolojia na wengine kupoteza maisha kabla ya muda.

Hata hivyo, aliwasihii wafanyakazi wenye kujitambua kuwa wanaishi na virusi vya UKIMWI kutokuwa waoga kujitokeza kwani sera ya nchi kwa mujibu wa ibara ya 12(1) ya katiba inakataza mtu ama kikundi kumnyanyapaa mwathirika wa UKIMWI.

Dkt. Garvin Kweka kutoka Hospitali ya Taifa Muhimbili (aliyesimama), akiwaeleza jambo watumishi wa Mamlaka Ofisi ya Dar es Salaam, kuhusu kinga juu ya maambukizi ya Virusi vya UKIMWI.

Watumishi wa Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali, Ofisi ya Dar es Salaam, wakifuatilia mafunzo kuhusu kinga juu ya maambukizi ya Virusi vya UKIMWI.

WAKULIMA WASISITIZWA KUWA NA MATUMIZI SALAMA YA KEMIKALI

Mtumishi wa Mamlaka kutoka Ofisi ya Kanda ya Nyanda za Juu Kusini, Jackson Mwijage (kushoto), akitoa ufanuzi kwa mkulima aliyetembelea banda la Mamlaka kuhusu mazao ya kilimo, mifugo na uvuvi yanayofanyiwa uchunguzi wa kimaabara katika maabara za Mamlaka ili kuhakiki ubora na usalama wake.

Na Fatma Salum

Mkemia Mkuu wa Serikali Dkt. Fidelice Mafumiko amewasitisiza wakulima, wafugaji na wavuvi kuzingatia matumizi sahihi na salama ya kemikali zinazotumika kwenye kilimo na mifugo ili kuepuka madhara kwa afya kwa binadamu na mazingira yanayoweza kusababishwa na matumizi holela ya kemikali hizo.

Dkt. Mafumiko ametoa angalizo hilo kwenye maonesho ya Wakulima ya Nanenane yaliyo adhimishwa kitaifa jijini Mbeya kwa mwaka 2022, alipotembelea banda la Mpango wa Kukuza Kilimo Kusini mwa Tanzania (SAGCOT) na kukutana na wadau wa kilimo wanaoratibiwa na mpango huo.

Akizungumza na wadau hao, Dkt. Mafumiko alisema kuwa Serikali kupitia Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali kwa kushirikiana na wadau wengine kama SAGCOT, wako tayari kutoa elimu kwa wakulima, wafugaji na wavuvi ili

kuwasaidia kuelewa matumizi sahihi na salama ya kemikali katika uzalishaji kwa lengo la kupata mazao bora.

"Nawapongeza SAGCOT kwa kazi nzuri wanayofanya ya kuhakikisha wadau wao wanapata uelewa wa kutosha wa masuala muhimu yakiwemo matumizi salama ya kemikali. Chini ya uratibu wao katika maonesho ya Nanenane, Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali tumefanikiwa kutoa mafunzo kwa wafanyabiashara zaidi ya 30 waliopo katika minyororo ya thamani kwenye sekta za kilimo, mifugo na uvuvi.

Wadau hao walipewa elimu kuhusu majukumu na sheria za Mamlaka pamoja na kuwasitisiza kutumia maabara za Mkemia Mkuu wa Serikali kufanya uchunguzi wa mazao yao ili kuhakiki ubora na usalama hatua ambayo itawasaidia kuongeza thamani," alibainisha Dkt. Mafumiko.

Aidha, Dkt. Mafumiko alitoa wito kwa wadau wengine wote wanaotumia kemikali kwenye kilimo na ufugaji kuwasiliana na Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali

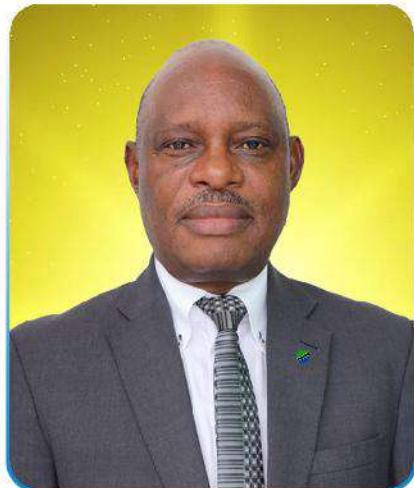
ili wapatiwe elimu ya masuala ya uteketezaji wa kemikali zilizoharibika pamoja na yifungashio viliviyotumika kuhifadhi kemikali hizo.

Kwa upande mwingine Dkt. Mafumiko ameishukuru Serikali chini ya uongozi thabiti wa Mhe. Rais Dkt. Samia Suluhu Hassan kwa kuandaa maonesho hayo yenye tija kwa wakulima.

Kwa upande wake Mtendaji Mkuu wa SAGCOT, Geoffrey Kirenga ameipongeza Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali kwa utayari wa kushirikiana na wadau wa kilimo katika kuhamasisha kilimo cha biashara ambacho kinatoa fursa ya kuongeza kipato cha wakulima na kukuza uchumi wa taifa.

Maonesho ya Kitaifa ya Wakulima ya Nanenane kwa mwaka huu yalifanyika katika viwanja vya John Mwakangale Jijini Mbeya kuanzia Agosti Mosi hadi Agosti 8 ambapo taasisi mbalimbali za Serikali na sekta binafsi zilishiriki.

MAFANIKIO YA MIAKA MITANO YA UONGOZI WA MKEMIA MKUU WA SERIKALI DKT. MAFUMIKO

DKT. FIDELICE MAFUMIKO

Mkemia Mkuu wa Serikali

Na mwandishi wetu

Ngwe ya kwanza ya uongozi wa miaka mitano (2018-2023), ya Mkemia Mkuu wa Serikali, Dkt. Fidelice Mbaruku Simbagungile Mafumiko, ilikamilika Aprili 3, 2023 kwa mafanikio makubwa, na Mhe. Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Dkt. Samia Suluhu Hassan, amemteua tena kuendelea kuongoza Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali kwa kipindi cha pili cha miaka mitano (2023-2028).

Tangu mwezi Aprili, mwaka 2018 Dkt. Mafumiko alipoingia madarakani kuongoza Taasisi hii kongwe nchini akiwa Mkemia Mkuu wa Serikali wa kumi na mbili na wa nane mzalendo kuongoza Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali, kumekuwa na mafanikio makubwa.

Dkt. Mafumiko amefanya mabadiliko makubwa ya kimaendeleo katika kipindi cha miaka mitano ya uongozi wake ndani ya Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali. Kuna maeneo kadhaa ambayo yameipaisha Mamlaka na kuiweka kuwa moja ya Taasisi zinazofanya vizuri nchini.

Swali: Dkt. Fidelice Mafumiko, watumishi wa Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali na wadau wa Mamlaka, wanakupongeza sana kwa kuteuliwa tena na Mhe. Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, kuongoza Mamlaka kwa kipindi kingine cha Miaka mitano. Je unazungumzaje uteuzi huo?

Jibu: Awali ya yote kabisa, namshukuru Mwenyezi Mungu kwa neema, rehema na baraka za afya njema, nguvu, ulinzi, busara na hekima katika kipindi chote cha uongozi wangu. Uongozi katika nafasi yoyote ni kwa baraka za Mwenyezi Mungu, na hivyo uteuzi wangu wa kuwa Mkemia Mkuu wa Serikali wa nane katika Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali ninaamini ni Baraka na kibali kutoka kwa Mungu muumba wa vyote.. Mamlaka kubwa na kongwe kama hii yenye historia chanya ambayo imeendelea kukua na kuaminika nchini kote katika kulinda afya ya binadamu na mazingira inahitaji kujitoa na kujituma sana bila kujali muda wala saa kwani majukumu yake ni yenye upkee na yanayohitaji umakini, ubora, weledi na uzalendo wakati wote katika utekelezaji wake kwa Serikali na Umma kwa ujumla. Hivyo, mafanikio niliyoyapata katika muhula wangu wa kwanza kama Mkemia Mkuu wa Serikali yasingetimia kama isingekuwa umoja na ushirikiano mkubwa nilioupata na ninaoendelea kuupata kutoka kwa viangozi wa ngazi mbalimbali ndani na nje ya Mamlaka pamoja na watumishi wenzangu wa Mamlaka. Sanjari na hili, mafanikio ya Mamlaka yanachangiwa na mahusiano mazuri yaliyojengwa na tunayoendelea kuyajenga na wadau wetu mbalimbali kwani bila wao Taasisi hii isingekuwa na sifa iliyonayo sasa. Natambua kuchaguliwa kwangu kuongoza Mamlaka kwa miaka mingine mitano ni ishara kuwa uongozi

wangu umeonekana na kuaminiwa kuwa unaafaa kuendelea kutekeleza majukumu ya Taasisi hii muhimu ambayo hatimaye ni kumsaidia Mhe. Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Dkt. Samia Suluhu Hassan, katika kazi nzuri anayoifanya ya kuliongoza Taifa letu. Kwa heshima na unyenyekevu, naomba nichukue fursa hii kumshukuru kipekee Mhe Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa

Tanzania, kwa kazi nzuri anayoifanya ya kuliongoza Taifa letu. Kwa heshima na unyenyekevu, naomba nichukue fursa hii kumshukuru kipekee Mhe. Rais Dkt. Samia Suluhu Hassan, kwa kunitua kuwa Mkemia Mkuu wa Serikali wa Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali kwa kipindi cha pili cha miaka mitano (2023-2028). Ninamuahidi kuwa nitaendelea kujitoa na kujituma kadri ya uwezo wangu katika kulinda dira na dhima ya Mamlaka na kwa Baraka za Mwenyezi Mungu kuipeperusha vema nchi yetu kimataifa kupitia huduma zitolewazo na Mamlaka.

Mafanikio katika Kipindi cha miaka mitano ya Dkt. Mafumiko

Swali: Kullinda Afya na Mazingira ya Tanzania; Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali dhima yake kubwa ni kulinda afya ya Binadamu na mazingira. Je katika miaka mitano ya Uongozi wako ni mambo yapi makubwa yamefanyika katika kutekeleza azma hiyo, haswa upande wa Udhibiti na Usimamizi wa Kemikali zinazoingia na kutumika nchini, ikizingatiwa kuwa Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali ni msimamizi na mdhibiti wa masuala ya Kemikali nchini?

Jibu: Usimamizi wa Kemikali kupitia ukaguzi wa maeneo ambayo Kemikali zinatumika, kuhifadhiwa au wakati wa usafirishaji

Ili kuhakikisha kwamba kemikali zinatumika bila kuleta madhara kwa afya na mazingira, ukaguzi wa mara kwa mara kwa wadau wanaojishughulisha na shughuli za kemikali kwenye maeneo yao ni sulala la muhimu sana. Katika kipindi cha miaka mitano iliyopita (2018/2019 – 2022/2023) jumla ya maghala 10,019 ya kemikali sawa na asilimia 114 ya lengo la miaka mitano la kukagua maghala 8,957 yaliweza kukaguliwa. Utekelezaji huu ni sawa na ongezeko la asilimia 156 ukilinganisha na maghala 4,000 yaliyokaguliwa katika kipindi cha miaka mitano ya nyuma (2013/2014 to 2017/2018).

Usimamizi wa Kemikali Kupitia Usajili wa Wadau

Usajili wa wadau unawezesha Ofisi ya Msajili wa Kemikali kujibu maswali ya nani anaingiza nini? kwa lengo gani? na matumizi yake au uhifadhi wa hizo kemikali utakuwa wapi? Lengo kuu ikiwa ni kulinda afya ya watu na mazingira dhidi ya madhara ya kemikali hasa hatarishi. Katika kipindi cha miaka mitano iliyopita (2018/2019 – 2022/2023) jumla ya wadau 5,180 wa kemikali sawa na asilimia 123 ya lengo la miaka mitano la kusajili wadau wa kemikali **4,203** yaliweza kusajiliwa. Utekelezaji huu ni sawa na ongezeko la asilimia 186 ukilinganisha na wadau wa kemikali **1,811** waliosajiliwa katika kipindi cha miaka mitano ya nyuma (2013/2014 to 2017/2018).

Udhhibit wa Uingizaji na Usafirishaji wa Kemikali Kupitia Utoaji wa Vibali
Ili kuhakikisha kwamba kemikali zinazoingizwa nchini ni zile tu ambazo zinaruhusiwa kwa mujibu wa Sheria za Nchi na Sheria/Mikataba ya Kimataifa ili kulinda afya ya watu na mazingira dhidi ya kemikali hatarishi, kila shehena ya kemikali inayoingizwa nchini ni lazima iwe imeruhusiwa na Msajili kwa kupewa kibali cha kuingiza pamoja na kusafirisha.

Pia ili kuwezesha uratibu wa uingizaji na matumizi ya kemikali bashirifu ili kuzuia uchepushaji na kutengeneza dawa za kulenia, kila shehena ya kemikali inayoingizwa nchini ni lazima iwe imeruhusiwa na Msajili kwa kupewa kibali cha kuingiza pamoja na kusafirisha. Katika kipindi cha miaka mitano iliyopita (2018/2019 – 2022/2023) jumla ya vibali vya kemikali **247,453** sawa na asilimia **127** ya lengo la miaka mitano la kutoa vibali vya kemikali **194,538** yiliweza kutolewa. Utekelezaji huu ni sawa na ongezeko la asilimia **102** ukilinganisha na vibali vya kemikali **122,600** vilivytotolewa katika kipindi cha miaka mitano ya nyuma (2013/2014 to 2017/2018).

Kuendelea Kutoa Elimu kwa Wadau Kupitia Mafunzo ya Kujenga Uelewa wa Madhara ya Kemikali kwa Wadau Uelewa wa kutosha wa wadau kuhusiana na madhara ya kemikali ili kulinda afya za watu na mazingira ni suala la msingi na muhimu sana.

Katika kipindi cha miaka mitano iliyopita (2018/2019 – 2022/2023) jumla ya wadau wa kemikali **11,812** sawa na asilimia **198** ya lengo la miaka mitano la kutoa elimu kwa wadau wa kemikali **5,978** waliweza kupata mafunzo ya matumizi na usafirishaji salama wa kemikali. Utekelezaji huu ni sawa na ongezeko la asilimia **1,327** ukilinganisha na wadau wa kemikali **859** waliopata mafunzo hayo katika kipindi cha miaka mitano ya nyuma (2013/2014 to 2017/2018).

Jeremiah Nkulukulu, kutoka Mamlaka akitoa elimu kwa madereva wa kampuni ya DSM Corridor Group (DCG), kuhusu wajibu wa dereva anayesafirisha kemikali.

Katika kipindi cha miaka mitano iliyopita (2018/2019 – 2022/2023), Mamlaka iliweza kuunda na kuanza kutekeleza Mfumo wa usajili na utoaji vibali vya kemikali ujulikanao, "Customers Chemical Management Portal (CCMP)". Utekelezaji wa mfumo huu, umerahisisha usajili wa wadau na utoaji wa vibali vya kuingiza na kusafirisha kemikali nchini. Usimikaji na utekelezaji wa mfumo huu, umesaidia kupunguza siku za utoaji vibali kutoka siku nne (4) hadi kutoa kibali ndani ya siku moja (1). Pia, idadi ya siku zilizokuwa zinatumika kukamilisha usajili wa wadau zimepungua kutoka **siku 90** hadi chini ya **siku 30** kukamilisha usajili. Ufanisi huu umepatikana kutokana na matumizi ya TEHAMA kupitia mfumo wa CCMP kwa zaidi ya **asilimia 98** ya shughuli zote za usajili na utoaji vibali.

Katika kipindi cha miaka mitano iliyopita (2018/2019 – 2022/2023), Mamlaka imeendelea kuimarisha utekelezaji wa Mikataba ya Kimataifa katika Usimamizi na Udhhibit wa Kemikali ambayo ni pamoja na: Rotterdam, Basel, Stockholm na Minamata ikiwa ni pamoja na kushiriki kwenye mikutano mbalimbali ya Kimataifa chini ya mikataba hiyo. Pia kuendelea kushiriki kwenye mikutano na kila hatua ya uanzishaji wa Mkakati wa Pili wa Kimataifa wa Usimamizi wa Kemikali (Strategic Approach to International Chemicals Management (SAICM)) baada ya ule wa awali kumaliza muda wake, na utekelezaji wa itifaki ya Montreal kuhusiana na kemikali zinazoharibu Tabaka la Ozone.

Marekebisho ya Sheria ya Usimamizi na Udhhibit wa Kemikali na Kanuni Zake

Katika kipindi cha miaka mitano iliyopita (2018/2019 – 2022/2023), Mamlaka ilifanya Marekebisho ya Sheria ya Usimamizi na Udhhibit wa Kemikali za Viwandani na Majumbani, Sheria Na. 3 ya Mwaka 2003 na Kanuni zake. Marekebisho hayo yamepelekea ongezeko la mzigo wa kemikali ambao unahudumiwa kupitia Bandari ya Dar es Salaam. Kwa mfano, hapo awali Sheria ilikuwa hairuhusu kuingiza shehena ya kemikali ya Salfa ambayo hajifungashwa kwa lengo la kufungashwa hapa nchini, baada ya kufanya marekebisho ya Sheria na kuruhusu uingizaji wa kemikali kwa mfumo wa kichele na kufanyiwa ufungashaji hapa nchini, jumla ya Tani 750,000 za kemikali hiyo katika mfumo wa kichele zimeingizwa nchini kupitia Bandari ya Dar es Salaam kuanzia Julai 2021 mpaka Mei 2023. Hivyo kuongeza mapato ya Bandari na nchi kwa ujumla.

Swali: Uwekezaji kwenye Mitambo ya Kisasa ya Uchunguzi

Katika karne hii ya 21, dunia imeshuhudia ukuaji wa kasi katika sayansi na teknolojia. Ili kuendana na mabadiiliko haya taasisi za kisayansi hazina budi kufanya uwekezaji wa mitambo ya kisasa kukidhi hitaji hilo. Je Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali kama Maabara ya rufaa nchini na pia mchunguzi wa Serikali wa sampuli mbalimbali hususani kwenye maeneo ya Afya, Mazingira, masuala ya Jinai na kwenye majanga mbalimbali. Je, katika kipindi cha miaka mitano ya uongozi wako Mamlaka imefanya uwekezaji gani katika mitambo ya kisasa ya uchunguzi wa kimaabara?

Jibu: Katika kipindi cha miaka mitano (2018 – 2023) ya uongozi wangu, Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali imewekeza katika mitambo ya kisasa ya uchunguzi wa kimaabara kwa kununua mitambo mikubwa hamsini na tisa (59) yenye thamani ya Shilingi Bilioni **14.29 za kitanzania** na mitambo midogo 277 yenye thamani ya Shilingi Bilioni 6.15 za kitanzania na yote kwa ujumla ikiwa na thamani ya Shilingi Bilioni **20.44**.

Madhumuni makubwa ya uwekezaji huu wa Mamlaka ni kuimarisha jukumu lake la uchunguzi wa kimaabara kwa kutoa huduma bora za uchunguzi wa kimaabara kwa Serikali, Taasisi, Asasi mbalimbali na Umma kwa ujumla ili kutimiza azima yake ya kulinda afya ya binadamu na mazingira na pia kuimarisha ustawi wa jamii.

Vilevile, uwekezaji huu wa miundombinu ya mitambo umewezesha Mamlaka kusogeza huduma karibu na Wananchi kwenye Ofisi za Kanda Sita ambazo ni Kanda ya Ziwa (Mwanza) inayohudumia mikoa ya Geita, Kagera, Kigoma, Simiyu, Shinyanga, Mara na Mwanza; Kanda ya Kaskazini (Arusha), inayohudumia mikoa ya Arusha, Manyara, Kilimanjaro na Tanga; Kanda ya Kati (Dodoma) inayohudumia mikoa ya Dodoma, Iringa, Morogoro, Tabora na Singida; Kanda ya Nyanda za Juu Kusini (Mbeya) inayohudumia mikoa ya Katavi, Mbeya, Njombe, Songwe na Rukwa; Kanda ya Kusini (Mtwara)

inayohudumia mikoa ya Lindi, Mtwara na Ruvuma na Kanda ya Mashariki (Dar es Salaam) inayohudumia mikoa ya Dar es Salaam na Pwani.

Baadhi ya mitambo hiyo ya kisasa ilionunuliwa ni **Liquid Chromatography, Mass Spectrometer (LC-MS/MS)** kwa ajili ya uchunguzi wa sampuli za jinai, Tiba asili; Vyakula, virutubisho (Food Supplements), Tafiti za magonjwa; na Usalama wa Chanjo, **3500XL Genetic Analyser** - uchunguzi wa sampuli za vinasaba vya binadamu kuhusiana na mashauri ya Jinai, kijamii (Paternity) na wagonjwa wanaohitaji upandikizaji wa figo na utambuzi wa Jinsi iliyotawala (Sex identification) ili kuwezesha matibabu ikiwemo ya upasuaji.

Gas Chromatography – Mass Spectrometer (GC-MS/MS) - uchunguzi wa sampuli za mkojo na damu kubaini viwango vya viambata vya dawa za kulevyaa na sumu kwa wagonjwa walioathirika na dawa za kulevyaa; Uchunguzi wa usalama na ubora dawa asili; virutubisho (Food Supplements); na Tafiti mbalimbali;

Gas Analyser - uchunguzi wa ubora na usalama wa gesi ya Oksijeni inayotumiwa na wagonjwa (Medical gas) pamoja na gesi asilia ikiwemo gesi za kupikia majumbani;

Inductively Coupled Plasma Optical Emission Spectrometer (ICP-OES) na Atomic Absorption Spectrometer (AAS) - Uchunguzi wa maji tiba (dialysis water) yanayotumiwa kutibu wagonjwa wa figo

pamoja na uchunguzi wa damu na mkojo kwa wafanyakazi wa migodini au viwandani kubaini viwango vya madini tembo kwa wagonjwa walioathirika kutokana na mazingira ya kazi zao;

Cyanide Analyser - Uchunguzi wa sampuli za damu na mkojo kubaini uwepo wa sumu ya sainidi kwa wagonjwa au wafanyakazi/migodoni walioathirika kutokana na mazingira ya kazi za migodini;

Mercury Analyser - uchunguzi wa sampuli za damu na mkojo kubaini viwango vya madini ya zebaki (mercury) kwa wagonjwa au wafanyakazi wa migodoni walioathirika kutokana na mazingira ya kazi zao.

Hivyo, Uwekezaji huu wa mitambo umesaidia kuimarisha zaidi shughuli za uchunguzi wa kimaabara na udhibiti kwa lengo la kulinda afya za binadamu na mazingira.

Swali: Utoaji Huduma kwa viwango vya kimataifa
Ili kuakisi Dira ya Mamlaka ya kuwa Maabara yenye hadhi ya kimataifa inahitajika kuwa na maabara na wataalam wanaokubalika katika ngazi ya kimataifa. Je, Katika miaka mitano, Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali imefanya jitihada gani katika kufikia dira hiyo ?

Mtambo wa kupima joto la mafuta (Abel Flash Point Tester (ABA4))

Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali imefanya jitihada gani katika kufikia dira hiyo ?

Jibu: Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali imefanikiwa kuhuisha ithibati ya ISO 9001:2015 kwa mara ya tatu mfululizo kufuatia ukaguzi uliofanyika Novemba, 2022 baada ya kuhuishwa ithibati ya mwaka 2018 na Taasisi ya Ithibati ijulikanayo kama *Bureau Veritas*. Ithibati ya Menejimenti (ISO 9001:2008) ilipatikana kwa mara ya kwanza mwaka 2015 na kuendelea na Ithibati ya Maabara (ISO 17025) mwaka 2015 na mfumo huu umekuwa ni sehemu ya kusaidia ithibati ya maabara na hivyo kuendana na mifumo ya ubora inayokubalika kitaifa.

Mamlaka ilifanikiwa kupata ithibati ya maabara ya maabara ya sayansi jinai baiolojia na vinasaba vyta binadamu kwa mara ya kwanza Machi 2022 kutoka Taasisi ya Southern African Development Community Accreditation Service (SADCAS).

Aidha, tulifahamishwa na Taasisi ya SADCAS kuwa maabara yetu ni ya kwanza kwa SADCAS kutoa ithibati kwa upande wa Vinasaba katika ukanda wa Afrika Mashariki na Kati.

Pamoja na mafanikio hayo Mamlaka ipo katika mkakati wa utekelezaji wa kipaumbe muhimu cha kuhakikisha maabara zote za Mamlaka zinapata ithibati ya mfumo wa ISO 17025:2017. Kwa ujumla Mamlaka imepata mafanikio katika eneo la mifumo ya ubora ambapo ithibati nne zimepatikana ambazo ni za Menejimenti, Maabara ya Chakula, Vinasaba na Mazingira na tatu zipo katika hatua mbalimbali za mchakato wa ithibati kwa mwaka 2023/2024 ili kuwezesha maabara zote kupata ithibati zikiwemo Maabara ya Sayansi Jinai Toksikolojia Kemia na Maabara ya Maikrobaiolojia.

Swali: Uwekezaji kwenye taaluma na mafunzo

Je, katika kipindi chako cha miaka mitano Mamlaka imefanya nini katika uwekezaji na mafunzo kwa watumishi?

Jibu: Kwa kutambua umuhimu wa

Afisa Mchunguzi TAKUKURU, Elly Makala (aliyesimama), akiwasilisha mada kuhusu Mkakati wa Mapambano dhidi ya Rushwa Mahala pa Kazi kwa watumishi wa Mamlaka na kuwasisitiza watumishi kuhakikisha wanakuwa waadilifu katika kusimamia shughuli za Serikali.

mafunzo ya watumishi katika kuboresha utekelezaji wa majukumu, Mamlaka imetoa kipaumbele katika kujenga uwezo wa watumishi kama ifuatavyo:

a) Sera ya Mafunzo na maendeleo ya Watumishi iliboreshwa mwaka 2018 na kuhakikisha uwekezaji katika mafunzo na maendeleo ya watumishi unalenga kutatua changamoto za upungufu wa wataalam wanahitajika kuwezesha Mamlaka kutekeleza majukumu yake ya Msingi kwa viwango vinavyotarajiwa.

b) Mipango na bajeti ya Mafunzo na Maendeleo ya watumishi imekuwa ikiandaliwa kwa kuzingatia Sera ya Mafunzo ya Mamlaka ambapo kumekuwa na ongezeko la bajeti ya mafunzo na maendeleo ya watumishi kutoka Shilingi za Kitanzania milioni 65 katika mwaka wa fedha 2017/2018 kufikia Shilingi za Kitanzania milioni 357 katika mwaka 2023/2024.

c) Katika kipindi cha miaka mitano (5) Mamlaka imewezesha watumishi 59 kuhudhuria mafunzo ya muda mrefu ndani na nje ya nchi. Kati ya hao watumishi sita (6) wamewezeeshwa kuhudhuria mafunzo ngazi ya Shahada ya Uzamivu, Watumishi Ishirini na saba (27) wamewezeeshwa kuhudhuria mafunzo ngazi Shahada ya Umahiri, Watumishi Ishirini na moja (21)

wamewezeeshwa kuhudhuria mafunzo ngazi ya Shahada ya awali na watumishi watano (5) wamewezeeshwa kuhudhuria mafunzo ngazi ya astashahada.

d) Aidha, fursa 936 za mafunzo ya muda mfupi, warsha, semina na mikutano ya kitaalam zilitolewa katika kipindi cha 2017/2018 hadi 2022/2023 ikiwa ni wastani wa fursa 187 kwa mwaka.

Swali: Je, Mamlaka imefanya jitihada zipo katika uboreshaji wa utoaji wa huduma zake katika kipindi cha miaka mitano iliopita?

Jibu: Mamlaka imeendelea kuongeza uwekezaji katika matumizi ya TEHAMA katika utekelezaji wa shughuli zake lengo likiwa kurahisisha utoaji huduma kwa wadau na kupunguza gharama za uendeshaji katika kipindi cha Miaka mitano Mamlaka imeongeza uwekezaji wa TEHAMA katika maeneo makubwa matatu (3);

a. Uimarishaji wa miundombini ya TEHAMA

Mamlaka imejenga miundombini imara na salama ya TEHAMA kwa Ofisi sita za Kanda pamoja na kuanganishwa kwenye Mkongo wa mawasiliano wa Serikali (GovNet). Hatua hii imewezesha ubadilishanaji taarifa baina ya Ofisi za kanda pamoja na kuwezesha matumizi ya Mifumo jumuishi ya Serikali inayohitaji uwepo wa mkongo wa Serikali mawasiliano.

b. Uundaji wa mifumo na matumizi ya mifumo Jumuishi ya Serikali

Mamlaka imefanikiwa kuunda na kuanza utendaji kazi wa mifumo miwili (2) ya

TEHAMA (Mfumo wa wateja wa menejimenti ya Kemikali na mfumo wa menejimneti ya Taarifa za Maabara, yaani *Laboratory Management Information System-LIMS*). Mifumo hii imewezesha utekelezaji wa shughuli za Mamlaka kwa kuongeza uwazi, ufanisi na uwajibikaji kwa Watumishi katika kuhudumia wadau.

Aidha, Mamlaka imeweza kuanza matumizi ya mifumo jumuishi ya Serikali kumi na moja (11) ambayo ni: Mfumo wa Uhasibu Serikalini-MUSE, Mfumo wa ukusanyaji maduhuli Serikalini-GePG, Mfumo wa ofisi mtandao –e-Office, Mfumo wa ununuzi Serikalini-TaNeps, Mfumo wa uandaaji wa bajeti-PlanRep, Mfumo wa menejimneti ya mali za Serikali-GAMIS, mifumo wa pamoja wa ugomboaji wa shehena za mizigo bandarini-*Single Window System*, Mfumo wa e-mikutano, Mfumo wa e-mrejesho. Mifumo hii ya kielektroniki imesaidia kuongeza ufanisi na uwajibikaji na kupunguza gharama za uendeshaji kwa kupunguza matumizi ya karatasi.

Aidha, kwa upande wa kurahisisha ugomboaji wa mizigo bandarini Mamlaka imeunganishwa na mfumo wa *Single Window* wa bandarini. Hatua hii imerahisisha uratibu wa taarifa na ugomboaji mizigo kwa wadau bandarini kwa kubadilishana taarifa kwa wakati na kushughulikia uondoshaji wa mizigo inayohusiana na kemikali bandarini.

Swali: Ongezeko la Mapato ya ndani:
Katika kipindi cha mwaka wa fedha 2017/2018 ulipoteuliwa kushika cheo hiki, makusanyo ya ndani yalikuwa kiasi cha **Shillingi Billioni 15.53**, Tumeshuhudia ongezeko kubwa hadi kufikia kiasi cha Shillingi Billioni **30.47** cha makusanyo ya ndani kwa mwaka wa fedha 2021/2022. Je, Ongezeko hili kubwa la makusanyo ya mapato ya ndani katika uongozi wako nini siri ya mafanikio?

Jibu: Siri kubwa ya mafanikio hayo ni;
a)Uwekezekezaji zaidi kwenye TEHAMA katika kukusanya mapato ya Mamlaka
b)Uwekezaji kwenye mifumo ya uendeshaji kwa kutumia TEHAMA
c)Ongezeko la watumishi kwa ajili ya utekelezaji wa Sheria zinazosimamiwa na Mamlaka.
d)Kuboresha miundombinu na mazingira ya watumishi.

e)Kusogea huduma zaidi kwa wananchi na wadau wa Mamlaka kwa kuongeza Ofisi za Kanda, kutoka Kanda Nne hadi kufikia sita na Madawati ya kutoa huduma mawili katika mikoa ya Geita na Tanga. Pia, kuweka ofisi za ukaguzi mipakani ambapo kulikuwa hakuna watumishi ikiwemo bandari ya Kigoma na mipaka ya Kabanga, Rusumo, Tarakea na Horohoro.

f) Kuimarisha shughuli za udhibiti, ufuutiliaji na Ukaguzi wa kemikali nchini ikijumuisha utoaji wa elimu kwa Wadau wa Kemikali juu ya matumizi sahihi ya kemikali na madhara ya kutotumia kemikali kwa kufuata sheria, kanuni na kanuni na taratibu za usimamizi wa kemikali.

g)Kuendelea kutoa huduma bora kwa Wateja na Wadau wa Mamlaka wanaokuja kupatiwa huduma mbalimbali zitolewazo na Mamlaka.

Uwekezaji kwenye Miundombinu na Mazingira ya kazi

Katika kipindi cha miaka mitano (2018 – 2023), Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali imewekeza katika ujenzi wa jengo la ofisi na maabara Makao Makuu ya nchi Dodoma lenye thamani ya Shilingi za Kitazania Bilioni 8.14 ikiwa ni mapato yanayotokana na vyanzo vya ndani.

Vilevile, wakati naingia ndani ya Mamlaka hii nilifanikiwa kusimamia ukamilishaji wa jengo la ofisi na Maabara lilitoko Ofisi ya Kanda ya Kaskazini- Arusha lilitokuwa limekwama kwa takribani miaka mitano bila kukamilika na ukamilishaji huu uligharimu kiasi cha Shilingi za Kitazania milioni mia nane na mbili (sh.802,000,000.00).

Dhumuni kubwa la uwekezaji huu kwa Mamlaka ni kuimarisha mazingira ya utendaji kazi kwa Watumishi na kusogea huduma karibu na wananchi. Aidha, Mamlaka ilifanikiwa kununua viwanja kwa ajili ya ujenzi wa Ofisi na Maabara eneo la Isamilo- Mwanza pamoja na viwanja vitatu kwa ajili ya ujenzi wa nyumba za Watumishi wanaofanya kazi katika mipaka ya Rusumo, Kabanga na Mutukula vyote vikiwa Ofisi ya Kanda ya Ziwa.

Aidha, katika kuimarisha shughuli za Mamlaka, katika kipindi cha miaka mitano Mamlaka imefanikiwa kuongeza

vyombo vya usafiri 29 ambayo ni magari 21 na pikipiki nane (8) kwa lengo la kuwezesha shughuli za ukaguzi, kupeleka Wataalam Mahakamani kwa ajili ya kutoa ushahidi wa kitaalam, uchukua jiswi wa sampuli za dharura na zile za kisheria. Ununuzi wa magari uligharimu takribani Shilingi za Kitazania Bilioni 2.93 ikiwa ni mapato yanayotokana na vyanzo vya ndani.

Swali: Sheria ya Usimamizi na Udhibiti wa Kemikali Na.3 ya Mwaka 2003, Sheria ya Udhibiti wa Vinasaba vya Binadamu Na. 8 ya Mwaka 2009 na Sheria ya Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali Na. 8 ya Mwaka 2016. Je yapi ni mafanikio katika miaka mitano ya uongozi wako katika usimamizi na utekelezaji wa Sheria ya Mamlaka na Sheria ya Vinasaba?

Jibu: Kwa upande wa Kituo cha Taifa cha Kudhibiti Matukio ya Sumu kwa kipindi cha miaka mitano 2018 hadi 2023 kituo kimewezeshwa kuwa na uwezo wa kupata taarifa za matukio ya sumu nchi nzima hivi kuelewa maeneo yenye changamoto na kutoa elimu ya kuzuia na kujikinga na matukio ya sumu. Jambo hili limepunguza visa vya matukio ya sumu kutoka 143,260 mwaka 2019 hadi visa 95,663 mwaka 2022. Aidha, Kituo kimewezeshwa upatikanaji wa simu ya bure kwa aliyekumbwa na tukio la sumu au anayetoa taarifa ili kupata huduma za Kituo. Watumishi wa kituo wamejengewa uwezo ikiwemo kupata uzoefu katika nchi nyingine zenye kutoa huduma za udhibiti matukio ya sumu.

Waziri wa Afya, Mhe. Ummy Mwalimu (kushoto), akimsikiliza mtumishi wa Mamlaka, Leticia Waitara (kulia), wakati Mhe. Waziri wa Afya alipokuwa anatembelea maabara zilizopo katika jengo la Makao Makuu ya Mamlaka jijini Dodoma kabla ya kuweka jiwe la msingi la ujenzi wa jengo hilo Februari 11, 2023.

Katika kipindi cha miaka mitano kwa upande wa utekelezaji wa Sheria, Mamlaka ilipata mafanikio mengi baada ya kufanya maboresho mbalimbali katika sheria inazosimamia kuititia marekebisho ya sheria na utungaji wa kanuni mpya kama ifuatavyo:

a) Mamlaka ilifanikiwa kutekeleza Mpango wa Uboreshaji wa Mazingira ya Biashara nchini (Blueprint) kwa kufuta tozo 14 kuititia Marekebisho ya Jedwali la Nne la Sheria ya Usimamizi na Udhibiti wa Kemikali, Marekebisho ya Mwaka 2019;

b) Mamlaka ilifanikiwa kuboresha urekebu wa biashara ya kemikali zinazoingia nchini kwa kuweka viwango vya chini vya urekebu (threshold) kuititia Marekebisho ya Jedwali la Tatoo na Saba la Sheria ya Usimamizi na Udhibiti wa Kemikali, Marekebisho ya Mwaka 2020;

c) Mamlaka ilifanikiwa kuongeza kiwango cha mizigo ya kemikali inayopita kwenye bandari za Dar es Salaam na Tanga baada ya kufanya Marekebisho ya Sheria ya Usimamizi na Udhibiti wa Kemikali, kuititia Sheria ya Mabadiliko ya Sheria Mbalimbali, Sheria Na. 7 ya Mwaka 2019 ambapo kuititia mabadiliko hayo sheria iliruhusu ushushwaji wa kemikali kichele (bulk chemicals) nchini na kufungashwa nchini kabla yakupelekwa nchi jirani;

d) Kutungwa kwa Kanuni za Sheria ya Vinasaba vya Binadamu, 2019 kulileta mafanikio kwenye mashauri ya jinai kutokana na kuweka utaratibu wa utunzwaji wa mnyororo wa ushahidi (chain of custody) na pia iliwezesha kuanza kusajiliwa kwa maabara binafsi za vinasaba vya binadamu kwa kutoa utaratibu wa usajili na ukaguzi;

e) Kutungwa kwa Kanuni za Sheria ya Usimamizi na Udhibiti wa Kemikali, 2019 kulinjeza ufanisi kwenye usajili wa kampuni zinazojishughulisha na biashara za kemikali na utoaji wa vibali vya usafirishaji wa kemikali.

Swali: Katika Kipindi cha miaka mitano cha uongozi wako, Je ni changamoto zipi kubwa ulikumbana nazo?

Jibu: Upungufu wa Watumishi ni changamoto kubwa kwa Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali Kama mnavyofahamu Mamlaka ya

Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali inalo jukumu la kufanya uchunguzi wa Kimaabara, jukumu la usimamizi wa utekelezaji wa sheria; ikiwemo Sheria ya Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali Sura 177 ambayo ndiyo iliyoiunda Mamlaka mwaka 2016, Sheria ya usimamizi na udhibiti kemikali za viwandani na majumbani Sura 182, na Sheria ya Vinasaba vya Binadamu Sura 173. Chini ya sheria hizi majukumu ya Mamlaka yanahuisha uchunguzi wa Kisayansi wa kimaabara, utoaji ushahidi wa Kitalamu Mahakamani, utoaji wa elimu kwa umma, usajili wa wadau wa Kemikali pamoja na Maabara. Majukumu hayo pia yanahuisha ukaguzi wa wadau wa Kemikali katika mipaka 22 nchini pamoja na maghala na magari yanayosafirisha kemikali. Shughuli zote hizo zimekuwa zikifanywa na wastani wa watumishi 285 ambapo mahitaji halisi ya watumishi kufikia mwezi Mei, 2023 ni 437. Hivyo kuna upungufu mkubwa.

Malengo ya Mamlaka (2023-2028)

Baada ya kuaminiwa tena kuongoza Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali kwa kipindi kingine cha miaka mitano, nini malengo na matarajio yako katika kutimiza Dira na Dhima ya Mamlaka?

Malengo na matarajio yangu katika kipindi kingine cha miaka mitano ninayaweka katika makundi mawili: kundi la kwanza linahuisha mipango au masuala ambayo yalianzishwa katika kipindi cha kwanza cha uongozi wangu (Aprili 3, 2018 – Aprili 2, 2023) na utekelezaji wake haukukamilika. Kundi la pili linahuisha matarajio au mipango na majukumu kwa kipindi kingine cha miaka mitano kuanzia Aprili 3, 2023 – Aprili 2028, ikiwemo kuendelea kukamilisha mipango ifuatayo:

1. Mipango au masuala yaliyoanzishwa katika kipindi cha kwanza (Aprili 3, 2018 – Aprili 2, 2023) cha uongozi wangu na utekelezaji wake haukukamilika:

a. Ujenzi wa miundombinu wezeshi ya utekelezaji wa majukumu ya Mamlaka kwa kuendelea na kukamilisha yafuatayo.

(i) Ujenzi wa majengo kwa ajili ya ofisi na maabara ya Kanda ya Kusini Mtwara, Kanda ya Ziwa-Mwanza na

Kanda ya Mashariki - Dar es Salaam.

(ii) Ununuzi wa vifaa vya maabara

(samani na mitambo) kwa ajili ya Makao Mamlaka – Dodoma pamoja na Ofisi za Kanda za Kusini, Ziwa na Mashariki.

(iii) Kuendelea na Kukamilisha ujenzi wa mifumo ya kielektroniki ya LIMS),

usimamizi wa watoa ushahidi wa kitaalam (Expert Witness Information Management System – EWIMS) kwenye mashauri mbalimbali mahakamani na Kanzidata ya Kituo cha Taifa cha Kudhibiti Matukio ya Sumu.

(iv) Kuendelea na kukamilisha ujenzi wa Kanzidata ya Taifa ya Vinasaba vya binadamu na Kituo cha Taifa cha Kudhibiti Matukio ya Sumu.

b. Kuendelea kutenga bajeti ya watumishi wapya na kuomba vibali vya ajira kuongeza idadi ya watumishi kuidhi Ikama ya Taasisi.

c. Kuendelea kugharimia mafunzo ya umahiri na ubobezi katika maeneo ya kipaumbele ya Mamlaka.

2. Malengo na matarajio kwa miaka mitano ijayo (Aprili 2023 -2028)

a. Kuendelea kuimarisha mifumo ya ubora katika utoaji huduma za uchunguzi wa kisayansi wa kimaabara kwa kuanza na kukamilisha mchakato wa ithibati za Maabara tatu:

- (i) Sayansi jinai kemia;
- (ii) Sayansi jinai toksikolojia; na
- (iii) Maikrobailojoia

b. Sanjari na ithibati za Maabara hizi tatu, Mamlaka itaendelea kuanzisha na kupuanua wigo wa ithibati, hususani kwa maabara za Uchunguzi wa Mazingira, Baiolojia jinai na Vinasaba vya binadamu, chakula na sayansi jinai toksikolojia. Upatikanaji wa ithibati za maabara hizi pamoja na kuimarisha mifumo ya ubora wa huduma za kimaabara zitolewazo na Mamlaka, utaendelea kuifanya kazi ya uchunguzi wa kimaabara kutoa matokeo yenye ubora na yanayotambulika ndani ya nchi na nje ya nchi (Kitaifa, kikanda na Kimataifa).

c. Kuandaa mpango mahususi wa utoaji elimu kwa wadau wa kemikali kuititia makundi mbalimbali kulingana na shughuli zao.

d. Kuendelea kujenga (development) na kutumia mifumo ya kielektroniki

(TEHAMA) ili kuongeza ufanisi katika utoaji wa huduma za Mamlaka.

e. Ujenzi wa nyumba za watumishi (Rest Houses) kwenye mipaka ya nchi.

f. Kuanzisha Ofisi za Kanda tatu za utekezaji na usimamizi wa majukumu ya GCLA.

g. Kusomesha watumishi ili kuongeza idadi ya Wataalam bobezi katika maeneo ya vipaumbele vya Mamlaka

h. Kujenga nyumba ya makazi ya Mkemia Mkuu wa Serikali, Makao Makuu ya Mamlaka jijini Dodoma.

Swali: Nini ushauri wako kwa Watumishi wa Mamlaka katika kukusaidia kutimiza malengo ya Mamlaka katika kipindi cha miaka mitano ijayo?

Jibu: (a) Kuendeleza uadilifu, weledi, uzalendo na umaja katika kutekeleza majukumu ya Mamlaka, kama mtumishi mmoja mmoja na kama timu iliyojenga weledi na umaja kwa Idara, vitengo, kanda au kurugenzi.

(b) Kuendelea kutoa huduma bora kwa wadau wa Mamlaka, ikiwemo serikali, taasisi nyingine za serikali na binafsi, na wananchi kwa ujumla.

(c) Kuniunga mkono katika kutekeleza majukumu yote ya Mamlaka kwa kutambua wajibu wa kila mtumishi wa Mamlaka kadiri ya Sheria, Kanuni na Taratibu za Utumishi wa Umma.

(d) Mwisho nawaasa Watumishi kuwa kila mtumishi ana wajibu wa kuleta maendeleo ya Taasisi hivyo ni muhimu kila wakati kwa mtumishi kujikumbusha majukumu ya msingi ya Mamlaka na wajibu wake katika kutekeleza majukumu hayo.

"ZINGATIENI MICHEZO KUBORESHA AFYA YA MWILI NA AKILI" DKT. MAFUMIKO

Na Okello Thomas

Watumishi wa Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali, Ofisi ya Kanda ya Mashariki, wameaswa kuzingatia mazoezi ya mara kwa mara ili kuboresha afya za mili yao na akili vitakayowawezesha kufanya kazi Kwa bidii, weledi na kuongeza tija mahala pa kazi kwa kufuata misingi ya Mamlaka.

Rai hiyo imetolewa na Mkemia Mkuu wa Serikali, Dkt. Fidelice Mafumiko, wakati akiongea na watumishi wa Ofisi ya Kanda ya Mashariki katika ufunguzi wa Bonanza la Michezo kwa watumishi hao liliofanyika Coral Beach Hotel, Dar es Salaam, Juni 18, 2023.

"Michezo ni afya na ni sehemu ya kutengeneza mahusiano ya kikazi hivyo natoa rai kwa watumishi wote wa Mamlaka kuhakikisha mazoezi yanafanyika mara kwa mara ili kujenga afya za mwili na akili, pia itawapa motisha na hamasa katika utendaji wenu wa kazi. Lakini napenda kuwasihii watumishi wote kuimarisha uadilifu na kila mtumishi kutimiza wajibu wake kwa kufanya kazi kwa bidii, nidhamu na weledi kwa kuzingatia misingi ya taasisi yetu ambayo ni uadilifu, ubunifu na ushirikiano, huku Mamlaka ikiendelea na jitihada mbalimbali za kuhakikisha kuwa watumishi wanafanya kazi katika

Watumishi wa Kanda ya Mashariki wakifanya mazoezi ya viungo (Aerobic), yaliyokuwa yaitolewa na mwalimu, Bravo (kulia) wakati wa Bonanza la Ofisi ya Kanda ya Mashariki liliofanyika jijini Dar es Salaam Juni 18, 2023.

mazingira bora na salama ili kuweza kutoa huduma bora kwa umma," alisitisiza Dkt. Mafumiko.

Naye, Meneja wa ofisi ya Kanda ya Mashariki, Danstan Mkapa, aliwashukuru watumishi kwa kuendelea kutoa ushirikiano na kutekeleza agizo la Mhe. Rais Dkt. Samia Suluhu Hassan, la kudumisha michezo mahala pa kazi kwani kuna tija kubwa na inasaidia watumishi kuepukana na magonjwa yasiyoambukiza ambayo ni tishio kwa sasa.

Gerald Kasembe, ambaye alimuwalishaa Mkurugenzi wa Huduma za Taasisi, Evaclotida Kapinga, alitoa fursa kwa

watumishi kueleza changamoto, maoni na mapendekizo ambapo mengi yaliwasilishwa na kupokelewa na baadhi kupatiwi ufumbuzi hapo hapo.

Mbali na kushiriki Bonanza, vile vile, watumishi waliweza kupata Mafunzo ya Anuai za Jamii kutoka kwa Mhadhiri wa Chuo cha Uhasibu Arusha, Thomas Somy, ambaye alisema ni muhimu kuwa na utaratibu wa kutambua, kupanga na kutekeleza mipango yenye kuzingatia mahitaji tofauti ya makundi mbalimbali katika Utumishi wa Umma, kwani anuai za jamii zinaweza kuongeza au kuathiri tija mahali pa kazi.

Aidha, mafunzo hayo yalihitimisha na Bonanza la Michezo lililohusisha michezo mbalimbali ikiwemo kukimbia kwenye gunia, rede kwa wanawake, mpira wa miguu kwa wanaume, danadana, kuruka kamba, draft na mengineyo, na washindi katika michezo hiyo waliweza kupewa medali kama zawadi.

Mkemia Mkuu wa Serikali, Dkt. Fidelice Mafumiko (aliyeketi katikati), akiwa katika picha ya pamoja na watumishi wa Kanda ya Mashariki. Kushoto kwake, ni Meneja wa Ofisi ya Kanda ya Mashariki, Danstan Mkapa, wakati wa Bonanza la watumishi wa Ofisi ya Kanda ya Mashariki lililofanyika Juni 18, 2023, Coral Beach Hotel, Masaki jijini Dar es Salaam.

HABARI PICHA

Mkemia Mkuu wa Serikali, Dkt. Fidelice Mafumiko (kulia), akimkabidhi tuzo ya heshima Meneja wa Ofisi ya Kanda ya Mashariki, Danstan Mkapa, kwa mchongo wake katika kuongoza vyema Kanda ya Mashariki, wakati wa Bonanza la watumishi wa Ofisi ya Kanda ya Mashariki lililofanyika Juni 18, 2023, Coral Beach Hotel, Masaki jijini Dar es Salaam.

MKEMIA MKUU WA ZANZIBAR NA BARA KUIMARISHA USHIRIKIANO

WA KIUTENDAJI

Na Sylvester Omary

Mkemia Mkuu wa Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar, Dkt. Farid Mpatani, amesitisiza kuimarisha ushirikiano wa kiutendaji na kuchunguzi wa kimaabara na Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali Tanzania Bara.

Dkt. Mpatani, aliyasema hayo Dar es Salaam wakati wa ziara yake ya kikazi aliyofanya katika ofisi za Mkemia Mkuu wa Serikali Tanzania Bara yenye lengo la kujifunza na kuimarisha uhusiano na ushirikiano wa kikazi kati ya taasisi hizi mbili za kisayansi.

"Lengo la kwanza la kuja hapa ni kwa ajili ya kujifunza katika masuala mbalimbali ya kiutendaji na kimaabara na lengo la pili ni kuimarisha undugu wetu ambao umeanza zamani wenye mahusiano mazuri baina ya taasisi hizi mbili. Kwa kweli ziara hii tumejifunza mambo mengi sana, hasa kwenye masuala ya utendaji kazi tofauti, masuala ya uchunguzi wa kimaabara ambapo tumeweza kutembelea maabara saba tofauti kama

tofauti kama ya chakula na dawa, maabara za sayansi jinai Vinasaba, Kemia na Toksikolojia, Maikrobaiolojia na mazingira ambazo zimetupa upeo mkubwa wa namna ya kuondoka na taaluma nzuri ya kwenda kufanyia kazi kule Zanzibar," alisema

Mkemia Mkuu wa Serikali Zanzibar amesema taaluma na ujuzi ambao wameupata kupitia ziara hiyo wameuchukua na wataenda kuufanyia kazi ili kuweza kuimarisha utendaji kazi wa Wakala wa Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali Zanzibar na kuimarisha uhusiano wa taasisi hizi mbili.

"Lengo letu ni kuchukua ujuzi huu ili kuimarisha utendaji kazi wa Wakala wa Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali Zanzibar, tumefurahia ziara hii ya kikazi na tunaahidi ushirikiano wetu utaendelea kuimarika zaidi ili kuboresha utendaji kazi wetu" alimaliza.

Naye Mkurugenzi wa Uchunguzi wa Bidhaa na Mazingira kutoka Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali,

Sabanitho Mtega, akiongea kwa niaba ya Mkemia Mkuu wa Serikali Bara, alisema ziara ya Mkemia Mkuu wa Serikali Zanzibar imeneedlea kuimarisha uhusiano mzuri uliopo baina ya Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali na Wakala wa Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali Zanzibar.

"Kupitia ziara hii naamini Watendaji Wakuu na watumishi wengine tunakuu pamoja katika kuhakikisha maabara za taasisi hizi mbili zinafanya kazi pamoja na kuimarisha ushirikiano katika kubadilishana utaalalm na watalam ili maabara zetu ziweze kufanya vizuri na kuwahudumia wananchi na Serikali zetu kadri zinavyotarajiva" alimaliza.

"Lengo letu ni kuchukua ujuzi huu ili kuimarisha utendaji kazi wa Wakala wa Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali Zanzibar, tumefurahia ziara hii ya kikazi na tunaahidi ushirikiano wetu utaendelea kuimarika Zaidi ili kuboresha utendaji kazi wetu"

DKT. FARID MPATANI

Mkemia Mkuu wa Zanzibar, Dkt. Farid Mpatani (kushoto), akipata maelezo ya namna maabara zinavyofanya kazi kutoka kwa Meneja wa Maabara ya Sayansi Jinai Toksikolojia, Kagera Ng'weshemi, alipo tembelea Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali, Ofisi ya Dar es Salaam, Machi 10, 2023.

GCLA YANG'ARA SHIMMUTA 2022

Wanamichezo wa Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali, wakimpokea mwanariadha Upendo Mwakifumbwa (wa pili kutoka kulia), baada ya kuwa mshindi kwenye mbio za mita 800 katika mashindano ya SHIMMUTA, yaliyofanyika Tanga 2022.

Na Okello Thomas

Mkurugenzi wa Huduma za Taasisi (GCLA), Evaclotida Kapinga, amewapongeza watumishi wa Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali (GCLA), ambao ni wanamichezo kwa kushiriki vyema kwenye michuano ya Michezo ya Mashirika ya Umma, Taasisi na Makampuni Binafsi Tanzania (SHIMMUTA), iliyokuwa ikitimua yumbi jijini Tanga, kuanzia Novemba 15 hadi Novemba 29, 2022, kwa kutwaa kombe la mshindi wa kwanza kwenye mbio za kukimbilia na gunia upande wa wanawake na pia kupata medali 4 kweye michezo mbalimbali ya riadha.

Akizungumza na wachezaji hao jijini Tanga, Mkurugenzi alisema kuwa, juhudii ambazo wamezifanya watumishi hao ni kielelezo cha kuwa wamezingatia mafunzo waliyopewa na walimu pamoja na maelekezo kutoka kwa viongozi wa timu pamoja na uongozi wa Taasisi, hivyo kufanya timu ya mpira wa miguu na mpira wa pete kuimarika zaidi.

"Ushindi huu mlioupata unaonesha dhahiri kwamba mmejipanga vyema

kwa kushirikiana kama timu kuhakikisha mnapaisha jina la Taasisi. Aidha, niwapongeze kwa kuzingatia maadili, weledi, uwajibikaji na uadiliu katika mashindano haya, jambo ambalo limefanya kuimarika kwa michezo yetu," amesema Evaclotida.

Pia, alifikisha pongezi na salamu kutoka kwa Mkemia Mkuu wa Serikali, Dkt. Fidelice Mafumiko, ya kuwahakikishia kuwa taasisi iko bega kwa bega katika kuhakikisha timu zote za michezo GCLA, zinashiriki vyema mashindano ya SHIMMUTA na mashindano mengine pamoja na wachezaji kupata vifaa bora vya mazoezi, na GCLA kuwa na rasilimali watu yenye tija katika kutoa huduma bora kwa wananchi.

Aidha, Mkurugenzi aliwasihii wachezaji kuendelea kufanya mazoezi ili waweze kutekeleza majukumu yao vema na kutoa mchango katika maendeleo ya taifa, sambamba na kuendelea kuimarisha na kujenga afya pamoja na kuijandaa na michezo iliyopo mbeleni kama bonanza na michezo mingine ya kifafiki.

Kwa upande wake, Kocha wa Timu ya Mpira wa Miguu upande wa wanaume

Ally Gidion amesema hana budi kuwapongeza wachezaji wa GCLA, kutokana kutimiza wajibu wao wa kupambana uwanjani.

Alisema siri kubwa iliyopelekea timu ya mpira wa miguu na pete kuimarika kwa kiasi ki kubwa ni kutokana na umaja na mshikamano uliopo kwa wachezaji.

"Ninashukuru timu zinaendelea kubadilika siku hadi siku, na nina imani huko mbele kutakuwa na mambo mazuri, tunapambana ili kuendelea kupata matokeo mazuri yatakayo tuwezesha kupata mataji kwenye michezo mbalimbali," alisema mwalimu.

Naye Mwenyekiti wa Klubo ya Michezo ya Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali, Jansen Bilaro, aliwapongeza wachezaji kwa juhudii zao katika michezo mbalimbali kwani walionesha kuwa walikuwa tayari kwa ajili ya michezo hiyo. Pia aliwashukuru viongozi wa michezo wa Mamlaka kwa kusimamia vyema zoezi la michezo katika mashindano hayo.

"Tumeonesha uwezo mkubwa, hivyo ni jukumu letu sote kwenda kijiandaa na mashindano yajayo mwakani," alimaliza.

HABARI PICHA

Picha ya kushoto: Mwanariadha kutoka Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali (GCLA), Joseph Ntiba, akiwakilisha GCLA katika mbio za mita 5000. Picha ya kulia: Veronica Chiligati (kulia), akiwakilisha GCLA katika mchezo wa drafti kwa upande wa wanawake. Michuano hiyo katika michezo ya jadi iliyo fanyika kwenye viwanja vya Bandari, Novemba 23, 2022.

Picha ya kushoto: Mfungaji wa Timu ya Netball ya GCLA, Evaclotida Kapinga (mwenye alama ya GS), akifunga goli katika mchezo wa kwanza kati ya GCLA na TANESCO Uliliochezwa katika uwanja wa Magereza. Picha ya kulia: Wachezaji wa timu ya mpira wa miguu ya GCLA, wakiwania mpira na timu ya UDOM.

Picha ya kushoto: Mwanamichezo kutoka GCLA, Sholastika Hyera (aliyevaa tisheti ya kijivu), akipokea kombe la mshindi wa kwanza kwenye mashindano ya mbio za magunia kwa upande wa wanawake, kutoka kwa Mkuu wa Mkoo wa Tanga, Mhe. Omary Mgumba. Picha ya kulia: Timu ya wanamichezo kutoka GCLA, wakitazama michezo mbalimbali iliyo kuwa ikiendelea katika uwanja wa Shule ya Sekondari Tanga (Tanga School).

NAMNA YA KUZUIA SUMU YA MADINI YA RISASI

Na Yohana Goshashy

Madini ya Risasi (lead) yamekuwa na madhara kwa binadamu miaka mingi na jithada za kuyapunguza zilanzishwa na Mashirika mbalimbali ya Kimataifa. Mkataba wa Kimataifa wa kudhibiti matumizi ya risasi nyeupe uliidihihishwa katika Kongamano Kuu la Shirika la Kimataifa la Kazi (ILO) tangu mwaka 1921 na ukaridhiwa na mataifa 63. Madini ya risasi hupatikana kwenye gamba la uso wa dunia; kwa watengenezaji wa betri za magari na radio, kwa wahanzi, watengenezaji wa glasi, rangi za kuta (hususani zinazoondolewa). Vyanzo vingine vya sumu ya risasi ni pamoja na rangi ya kuchimba au rangi ya kale ya risasi katika nyumba ambazo zilijengwa kabla ya rangi ya risasi kupigwa marufuku mwaka wa 1978 kwa baadhi ya nchi.

Chanzo kingine cha kawaida cha madini ya risasi ni maji ya kunywa, ikiwa hutolewa kuitia mabomba ya zamani ya risasi. Na kwa sababu risasi haiharibiki baada ya muda, udongo katika yadi au kando ya barabara bado unaweza kuwa na risasi kutoka siku ambazo petroli ilikuwa na madini ya risasi, bahati nzuri Tanzania imepiga marufuku matumizi ya mafuta ya petroli yenye viambata vya madini ya risasi siku nyingi.

Kutokana na madhara ya Sumu ya madini ya risasi, shirika la Afya Duniani (WHO) imeziunganisha nchi ili kufanya adhimisho la kuzuia sumu ya madini ya risasi duniani kwa kutenga wiki ya tarehe 23 mpaka tarehe 26 oktoba ya kila mwaka kujenga uelewa wakuzua matukio ya sumu ya madini ya risasi.

Dalili za sumu ya risasi

Sumu ya madini ya risasi hurundikana mwilini na hukua kwa muda wa miezi au miaka ni madini yasiyohitajika au yasiyo na faida yoyote mwilini. Sumu inaweza kuathiri ubongo na viungo vingine muhimu na kusababisha mabadiliko ya mishipa ya fahamu (neva) na tabia, ugonjwa wa utumbo, kuharibika kwa figo na ucheleweshaji wa ukuaji hususani kwa watoto. Dalili za sumu

mara nyingi huwa hafifu na ni ngumu kuzigundua. Dalili Zinazoonekana zaidi mara nyingi huwa hafifu na ni ngumu kuzigundua. Dalili Zinazoonekana zaidi ni pamoja na:

- a) Kuwashwa au hisia za ganzi (neuropathy)
- b) Uchovu
- c) Kuumwa na kichwa
- d) Kupoteza umakini
- e) Upungufu katika kumbukumbu ya muda mfupi
- f) Kizunguzungu na kupoteza uratibu wa mwili
- g) Ladha isiyo ya kawaida katika kinywa
- h) Mstari wa bluu kando ya fizi (inayojulikana kama mstari wa Burton)
- i) Maumivu ya tumbo
- j) Kichefuchefu na kutapika
- k) Kuhara au kuvimbiwa
- l) Tofauti na watu wazima, watoto wanawenza kuonyesha mabadiliko makubwa ya kitabia (ikiwa ni pamoja na shughuli nyingi, kutojali, na ukali) na mara nyingi watafanya vibaya katika masomo yao kuliko watoto wengine wa umri sawa na wao.
- m) Ulemavu wa kudumu wa kiakili wakati mwengine unaweza kutokea.
- n) Matatizo ya sumu ya risasi yanaweza pia kuwa ni shinikizo la damu, kupoteza kusikia, mtoto wa jicho, utasa wa kiume, kuharibika kwa mimba, na watoto kuzaliwa kabla ya wakati.

Madhara ya Meno kutokana na madini ya Riasasi

Utambuzi

Sumu ya risasi inaweza kutambuliwa kuitia aina mbalimbali za vipimo vya Maabara za Afya na za kiuchunguzi kama Maabara ya uchunguzi Sumu ya Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali. Na kwa njia ya X-ray. Mkusanyiko wa risasi katika damu hupimwa kwa kutumia mikrogramu (μg) kwa kila desilita (dL) ya damu.

Hakuna kiwango kinachokubalika kwa watoto kisicholeta madhara.

Matibabu

Njia kuu ya matibabu ya sumu itokanayo na madini ya risasi ni tiba inayoitwa "chelation". Inahusisha matumizi ya mawakala wa chelating ambayo hufunga kikamilifu chuma na kuunda kiwanja kisicho na sumu ambacho kinaweza kutolewa kwa njia ya mkojo kwa urahisi. Mfano wa wakala wa Chelation ni EDTA (asidi ya ethylene diamine tetra-asetiki).

Hatua za kuzuia matukio ya sumu ya madini ya risasi

Moja, Wananchi kuwa na utaratibu wa kujua halii zao za kukumbana na madini ya risasi na kutoa taarifa katika Kituo cha Taifa cha Kudhibiti Matukio ya Sumu. Lisha familia yako vyakula vya viwango vya juu vya kalsiamu, chuma, na Vitaminini C. Virutubisho hivi husaidia kupunguza viwango vya risasi katika damu na hivyo vinaweza kupunguza hatari ya sumu ya risasi.

Pili, hatua za kuzuia na kudhibiti matumizi ya rangi ambayo ina madini ya risasi na kuhakikisha hakuna matumizi ya mabomba yenye risasi. Tatu, usimamizi na tiba kwa waliokumbana na sumu ya madini ya risasi. Nne kuelimisha umma na kubadili tabia ya kutochukua tahadhari ya kuepuka sumu ya risasi.

Aidha, sheria na sera za kuzuia matumizi ya rangi au midoli ya watoto yenye madini ya riasasi. Kuwe na alama ya kuonyesha rangi zisizo na madini ya risasi katika vifungashio. Hakikisha watoto hawachezi katika maeneo yenye rangi inayobanduka kwani wanawenza kuweka mdomoni na kunawa kwa maji na sabuni kabla ya kula chakula. Ni vizuri upige simu kituo cha kudhiti matukio ya sumu unapokuwa na wasiwasi ya tukio la sumu kwa simu ya **BURE 0800112031** au **022 2221410** kwa msaada na ushauri.

GCLA YAIBUKA MSHINDI WA PILI KATIKA MAONESHO YA MADINI GEITA

Meneja GCLA Ofisi Kanda ya Nyanda za Juu Kusini Mbeya, Elias Mulima (wapili kutoka kulia), akipokea tuzo ya mshindi wa pili katika Kundi la Taasisi Wezeshi za Umma kutoka kwa mgeni rasmi, Mhe. Dkt. Ashatu Kijaji (watatu kutoka kushoto).

Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali (GCLA), imeibuka mshindi wa pili kwenye Maonesho ya Tano ya Kitaifa ya Teknolojia ya Madini yaliyomalizika mkoani Geita ambapo GCLA imekuwa mshindi wa pili kwa taasisi za Serikali Wezeshi zilizoshiriki kwenye maonesho hayo yaliyofanyika katika viwanja vya Bombambilii, mkoani Geita, kuanzia Septemba 27, hadi Oktoba 8, 2022.

Akizungumza mara baada ya kukabidhiwa tuzo hiyo, Meneja wa Ofisi ya Kanda ya Nyanda za Juu Kusini Mbeya, Elias Mulima, alisema kuwa tuzo hiyo inaanishi mafanikio makubwa ambayo GCLA imeyapata kupitia maonesho hayo yakiwemo kutoa elimu kwa wadau na wananchi haswa wachimbaji wa madini, lengo kuu likiwa ni kuwajengea uwezo katika uzalishaji wa madini kwa kupitia kemikali.

"Kimsingi tuzo hii inaanishi mafanikio makubwa ambayo Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali tumeweza kuyapata kupitia maonesho haya ikiwemo kutoa elimu kuhusu matumizi salama ya kemikali na namna ya kutumia vifaa kinga katika matumizi ya kemikali kwa wadau takribani 3000 wakiwemo wachimbaji wadogo na wajasiriamali, alisema.

Aliongeza kuwa mkakati wa Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali baada ya maonesho hayo ni kuendelea

kuwafikia wadau na wananchi kutoa elimu kuhusu matumizi salama ya kemikali kwa majumbani na viwandani ili kuweza kulinda afya ya mwananchi na mazingira. Katika maonesho hayo GCLA pia, ilishiriki kutoa huduma kupitia kliniki ya biashara ambayo ilisaidia kukusanya maoni ya wadau. Aidha, Mamlaka ilishiriki katika kongamano la biashara la wachimbaji wadogo wa madini ambapo pia iliweza kutoa elimu kuhusu majukumu mbalimbali yanayotolewa na Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali kwa Umma.

Zabibu Duru (kulia), kutoka Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali (GCLA), akitoa elimu kwa mdau aliyetembelea banda la Mamlaka katika Maonesho ya Tano ya Kitaifa ya Teknolojia ya Madini.

UFAFANUZI KUHUSU MTOTO KUZALIWA AKIWA NA VINASABA VYA WATU WATATU

Na Fidelis Bugoye

Kwa kawaida Binadamu huzaliwa akiwa na muunganiko wa Vinasaba kutoka kwa watu wawili yaani vinasaba kutoka kwa Baba na Vinasaba kutoka kwa Mama. Vinasaba hivi huungana wakati wa urutubishaji (fertilization) wa Seli za uzazi za mwanamke (egg cell) kwa kutumia Seli za uzazi za mwanaume (sperm cell).

Kibailojia, Seli au Chembe hai huwa na kiini tete (Nucleus) ambapo Vinasaba uhifadhiwa. Mbali na uwepo wa kiini tete (Nucleus) ndani ya Seli, pia kuna viungo vingine ndani yake ikiwemo Mitochondria. Mitochondria ni kiungo ndani ya Seli ambacho pia kina Vinasaba na hufanya kazi muhimu ya uzalishaji wa nishati kutokana na vyakula tunavyokula kwa kutumia uchakataji wa kibaolojia ujulikanao kama 'Oxidative phosphorylation'. Mitochondria hufanya kazi kama Betri au generator ili kuzalisha nishati ndani ya neli, Nishati hii inayozalishwa hutumiwa na Seli yenye na viungo mbali mbali vya mwili.

Hivyo, Seli au chembe hai huwa na Vinasaba vya aina mbili, yaani Vinasaba vilivyo hifadhiwa ndani ya Kiini tete (Nuclear DNA) na Vinasaba vinavyohifadhiwa ndani ya Mitochondria (Mitochondria DNA). Aina zote hizo za Vinasaba hubeba taarifa kuhusu kiumbe hai na hurithiwa kutoka kizazi kimoja hadi kingine. Utøfauti wa Vinasaba hivi ni kuwa, Nuclear DNA huweza kuungana na vinasaba kutoka kwa Wazazi wote wawili na hurithiwa kutoka kizazi kimoja hadi kingine bila kujali jinsi ya mzazi kwa kuwa wakati wa urutubishaji wa Uzazi Vinasaba hivi huungana.

Kwa upande wa Mitochondria DNA, Vinasaba hivi kwa kiasi kikubwa havihusiki wakati wa urutubishaji wa Seli, yaani Mitochondria ya Seli ya uzazi ya mwanaume (Sperm cell) haiungani na mitochondria ya Seli ya uzazi ya mwanamke (egg cell).

Kwa kuwa Seli ya uzazi wa mwanamke ndio hurutubishwa na kuendelea kubaki na Mitochondria yake, hivyo kila Binadamu hurithi Mitochondria na Vinasaba vya Mitochondria kutoka kwa Mama yake, na vinasaba hivi hufanana kwa watu wanaotokea ukoo wa mama (maternal inheritance) na si kwa Baba. Aidha, Nuclear DNA huchangia zaidi ya asilimia 99 (99%) ya vinasaba katika Seli, na kiasi kidogo kinachosalia (chini ya 1%) ni Vinasaba vya Mitochondria.

Vinasaba Wakati wa Muunganiko wa mbegu za uzazi na kutengenezeka mtoto

Wakati wa muunganiko wa seli (fertilization) na kutengenezeka kwa kiumbe (zygote), Seli kutoka kwa mwanaume huungana na Seli za Uzazi za mwanamke na kutengeneza kiumbe (Zygote). Zygote hubeba muunganiko wa viini tete vyenye Vinasaba kutoka katika Seli za wazazi wote wawili, hata hivyo, Zygote huendelea kubaki na Mitochondria ambyo imetokana na Seli ya uzazi ya mwanamke (egg cells).

Je mtoto anawezaje kuzaliwa na vinasaba vya watu watatu?

Matumizi ya Vinasaba katika tiba, hasa tiba zinazolenga katika utatuzi wa changamoto za magonjwa ya kurithi na yanayotokana mabadiliko (Mutation) ya Vinasaba vya Mitochondria, yanaweza kusababisha kutokea kwa Watoto wenye vinasaba vya watu watatu, badala ya wawili kama inavyozoleka.

Kwa kutumia njia za urutubishaji kimaabara (IVF), ikiwa Mama ana changamoto za mabadiliko ya Vinasaba vya Mitochondria, kuwa katika uhatar (Risk) kurithisha mtoto magonjwa kama vile 'Mitochondria encephalopathy' na magonjwa mengine, wataalam wanaweza kutumia njia za urutubishaji wa mbegu za mwanamke kimaabara lakini kwa kutumia Seli za mfadili (Mitochondria Donor) kutoka kwa mwanamke mwagine ambaye Vinasaba vyake vya mitochondria havina changamoto, na hivyo kupatikana kwa mtoto asiye na changamoto

inayotafutiwa suluhisho. Njia hii ya matibabu au mitochondria hujulikanakwa lugha ya kitaalam kama 'Mitochondria replacement Therapy' (MRT) au 'Mitochondria Donation therapy' (MDT).

MRT au MDT hufanyikaje?

Kuna njia mbili mashuhuri ambazo hutumiwa katika matibabu haya ya Vinasaba vya Mitochondria ambazo ni pamoja na; 'Pronuclear transfer' (PNT) au 'Maternal spindle transfer' (MST)

Kwa kutumia njia ya 'Pronuclear transfer'

1) Njia hii nahuisha watu watatu, yaani wanawake wawili na mwanaume mmoja. Kwa njia za kitaalam, urutubishaji wa seli za uzazi kimaabara nje ya mfumo wa kawaida 'Invitro fertilization' inafanyakia kwa kurutubisha yai la Mama mwene changamoto ya vinasaba vya Mitochondria kwa kutumia mbegu za kiumbe na kupatikana kwa zygote/Embryo.

2) Hatua ya pili muhimu katika huduma hii inahusisha pia urutubishaji wa Yai la Mwanamke mwagine mfadili (Mitochondria Donor) ambaye anachangia mitochondria yake na kupata zygote/embryo kwa kutumia mbegu za mwanaume yule yule mmoja ambaye kusudio lake ni kupata mtoto asiye na changamoto kutoka kwa yule mwanaume wa kwanza.

3) Hatua ya tatu ni kuondoa mitochondria kutoka katika yai lililorutubishwa (fertilized egg) na kuwa na Vinasaba vya kiini tete (Nuclear DNA) kutoka kwa Mama mwene Vinasaba vya Mitochondria vilivyo na changamoto. Yai hili tayari lina muunganiko wa Vinasaba vya baba na mama, hivyo vinahifadhiwa kwa ajili ya hatua nyininge inayofuata.

4) Hatua ya nne ni kuondoa kiini tete kutoka katika yai lililorutubishwa (Fertilized egg) na kubaki na yai lenye Vinasaba vya mitochondria pasipo na Vinasaba vya kiini tete (Nuclear DNA) na kuhifadhiwa kusubiri hatua nyininge.

5) Hatua ya tano ni kutumia Vinasaba vya kiini tete vilivyounganika (*Nuclear DNA*) vilivyohifadhiwa kutoka namba 3 na kuingizwa kwenye Seli yenyе Vinasaba vya Mitochondria lakini haina vinasaba vya Kiini tete iliyoifadhiwa kwenye hatua ya 4. Hatua hii inakamilisha hatua muhimu za urutubishaji huo na kuwezesha yai lilitorutubishwa kuwa na vinasaba vya watu watatu na kupandikizwa kwa mama aliyekuwa na changamoto na kuendelea kulea ujauzito kama kawaida na mtoto atakayezaliwa anakuwa na vinasaba vya watu watatu.

Maternal spindle transfer (MST)

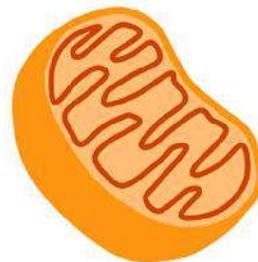
1) Katika njia hii, vinasaba vya kiini tete (*Nuclear DNA*) vinaondolewa kutoka kwenye yai la mwanamke mfadhili ambaye anajitolea Vinasaba vya Mitochondria yake.

2) Wakati wa utekelezaji wa zoezi hili, vinachukuliwa pia Vinasaba vya kiini tete (*Nuclear DNA*) kutoka katika yai la mwanamke (egg cell) ambaye Vinasaba vyake vya Mitochondria vina changamoto na kuingizwa katika yai (egg cell) la mwanamke anayejitolea mitochondria (Mitochondria Donor).

3) Katika hatua hii inapatikana yai lenye Vinasaba vya Kiini tete kutoka kwa mwanamke mwenye changamoto katika Vinasaba vya Mitochondria lakini inabaki vinasaba vya Mitochondria kutoka kwa mfadhili.

4) Baada ya kuandaliwa na kupatikana yai hilo (Egg cell), hatua inayofuta ni kurutubisha yai hilo kwa Seli za uzazi za mwanaume na kupandikkizwa kwa mwanamke na kulea ujauzito na mtoto anayezaliwa anakuwa na vinasaba vya watu watatu.

Huduma hizi mara nyingi hudhibitiwa na sheria mbalimbali kwa sababu za kijamii (social), faragha (privacy), kimaadili (integrity), na utu (moral). Aidha, zipo Taasisi/Kliniki kadhaa zimefanikiwa kufanya matibabu haya Duniani hadi sasa baada ya kupata leseni kutoka katika Mamlaka za nchi husika.

Mchoro wa mitochondria

MKEMIA MKUU WA SERIKALI ASISITIZA KUIMARISHWA

KWA KAZI ZA MAABARA

Na Judith Lema

Watumishi wa Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali, wahimizwa kuzingatia umahiri katika utendaji wa kila siku katika maabara zote ili kuongeza umahiri kwa watumishi, kuimarisha hadhi ya Maabara za Mamlaka pamoja na kuongeza wigo wa ithibati katika maabara.

Hayo, yamesemwa na Mkemia Mkuu wa Serikali, Dkt. Fidelice Mafumiko, wakati akifungua Kikao cha Menejimenti cha Mfumo wa Ubora wa Maabara kwa watumishi wa Kurugenzi ya Huduma za Sayansi Jinai kilichofanyika Novemba 8, 2022 katika ukumbi mdogo wa Bunge, Jijini Dar es Salaam.

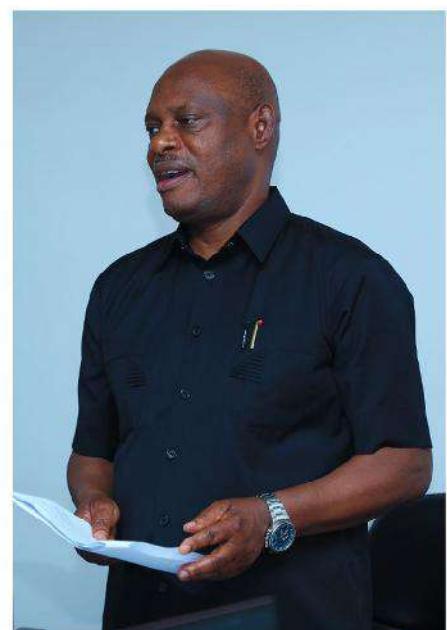
"Mamlaka imeandaa kikao hiki kwa lengo la kukidhi takwa la mfumo la kuonesha utekelezaji, ufanisi na na uendelevu wa kiwango cha ISO/IEC 17025:2017, pia kuititia na kujadili utendaji wa mifumo ya ubora na

malengo ya utendaji kazi," amesema Dkt. Mafumiko.

Aidha, Dkt. Mafumiko, amewasihi watumishi wa Mamlaka kuendelea kuimarisha utendaji kazi wa Maabara unaozingatia viwango vya kimataifa ikiwa ni hatua muhimu ili matokeo ya maabara yaendelee kukubalika katika ngazi ya kimataifa.

"Ni jukumu la kila mtumishi kutambua nafasi yake katika kuuishi mfumo na kuwajibika katika utekelezaji wa mfumo kwa ajili ya kuendelea kuboresha huduma za maabara kuititia Ithibati," ameongeza Mkemia Mkuu wa Serikali.

Pia, Mkemia Mkuu wa Serikali, ameongeza kuwa, Mamlaka ipo katika utekelezaji wa Sera ya Umahiri (Competence Policy), kwa kuititia Kamati ya Mafunzo ambapo kila mtumishi atahitajika kupimwa umahiri wake katika utendaji wa kazi.

Dkt. Fidelice Mafumiko
Mkemia Mkuu wa Serikali

MAMLAKA YATOA MAFUNZO YA USIMAMIZI WA SAMPULI ZA JINAI

Maafisa upelelezi wakionesha jinsi wanavyoifanya kazi ya upelelezi kwenye maeneo ya matukio mbalimbali ya jinai kabla ya kuwasilisha sampuli kwa Mkemia Mkuu wa Serikali ili kukamilisha upelelezi.

Jeshi la Polisi Tanzania, Divisheni ya Upelelezi wa Makosa ya Jinai na madaktari wa Mkoa wa Songwe waaswa kuzingatia umakini katika uchukuaji wa sampuli za jinai ili kuhakikisha haki inatendeka kwa wahanga wa matukio mbalimbali ya jinai.

Hayo yalismwa na Kamanda wa Jeshi la Polisi, mkoa wa Songwe, Alex Mkama, wakati akifungua mafunzo ya uchukuaji, usafirishaji na utunzaji wa sampuli na vielelezo yaliyotolewa na Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali (GCLA), kwa maafisa polisi na upelelezi na madaktari, yaliyofanya katika ukumbi wa Polisi – Songwe, Disemba 17, 2022.

"Mafunzo haya ni ya kipekee kwetu kama wadau ambao tunahusika katika uchukuaji wa sampuli au vielelezo na kuviwasilisha katika Ofisi ya Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali kwa uchunguzi wa kisayansi," amesema Mkama.

Aidha, Mkuu huyo amewataka washiriki kuzingatia mafunzo hayo ili waweze kuzidisha umahiri katika utendaji kazi wao kwani, upelelezi wa kisasa unahitaji sana matumizi ya Sayansi na Teknolojia ili kukabiliana na waharifu.

Pia, ameipongeza Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali (GCLA), kwa kazi kubwa inayoifanya katika uchunguzi wa kimaabara wa sampuli mbalimbali na kukamilisha upelelezi mapema.

Kamanda Mkama, amewashukuru madaktari kutoka mkoa wa Songwe, kushiriki mafunzo hayo, kwa sababu madaktari ni

viungo muhimu kwenye uchukuaji wa sampuli na uwepo wao kwenye mafunzo utasaidia sana Jeshi la Polisi katika kutekeleza majukumu yake.

Naye, Meneja GCLA Ofisi ya Kanda ya Nyanda za Juu Kusini, Elias Mulima amewaahidi maafisa polisi na madaktari kuendelea kutoa ushirikiano na kuhakikisha GCLA, inazingatia uwahishwaji na utoaji wa majibu ya sampuli za jinai baada ya uchunguzi wa kimaabara ili hatua nyingine ziweze kutekelezwa.

Meneja wa GCLA Ofisi ya Kanda ya Nyanda za Juu Kusini, Elias Mulima (aliyesimama), akitoa elimu kuhusu masuala mbalimbali ya Vinasaba vya Binadamu (DNA), ikiwemo upande wa matumizi wa maelezo ya DNA kwa muhtasari wa sheria ya usimamizi wa vinasaba katika sayansi ya uchunguzi.

HABARI PICHA

Afisa upetelezi akioneshi jinsi wanavyoifanya kazi ya upetelezi kwenye maeneo ya matukio mbalimbali ya jinai kabla ya kuwasilisha sampuli kwa Mkemia Mkuu wa Serikali ili kukamilisha upetelezi.

Washiriki wa Mafunzo ya Usimamamizi wa Sampuli za Jinai, wakifuatilia mafunzo yaliyotolewa na wataalamu kutoka GCLA.

Jackson Mwijage kutoka GCLA (kulia), akiwapa elimu maafisa upetelezi kuhusu uzingatiaji wa matumizi salama ya vifaa kinga pindi wanapokuwa katika zoezi la kufanya upetelezi katika eneo la tukio, ikiwemo uvaaji wa maski na gloves.

GCLA YATAKA WACHENJUAJI WA DHAHABU KUZINGATIA MAFUMZO

Mkemia kutoka Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali, Melk Mgonga (kulia), akitoa maelekezo kwa viongozi wa kampuni ya uchenjuaji wa madini, Kindai Elution Plant, iliyopo Makongolosi wilaya ya Chunya, kuhusu uhifadhi salama wa kemikali aina ya carbon katika kampuni hiyo. Wa pili kutoka kulia ni Georgina Kilindo, kutoka GCLA. Wakemia wametembelea na kukagua maeneo ya uchenjuaji pamoja na maeneo ya uhifadhi wa kemikali, Machi 17, 2023.

Na Okello Thomas

Katika kulinda afya ya mwanadamu na mazingira, Serikali kupitia Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali (GCLA), ina wajibu wa kusimamia na kudhibiti kemikali nchini katika matumizi ya majumbani na viwandani.

Hayo, yalisemwa na Mkaguzi wa kemikali kutoka Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali (GCLA), Melk Mgonga, wakati alipofanya ukaguzi katika kampuni zinazojihuisha na uchenjuaji wa dhahabu ya Kindai Elution Plant na Mabula Nungula zilizopo mji mdogo wa Makongolosi Wilaya ya Chunya mkoani Mbeya, Machi 17, 2023.

"Jukumu la Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali ni kufanya ukaguzi kwenye maeneo ambayo kemikali zinahifadhiwa na maeneo

ambayo inatumika ili kuepuka kuleta athari kwa mazingira na madhara kwa binadamu katika mfumo wa mwanzo wa uchenjuaji wa dhahabu ambapo kemikali aina ya "cyanide" hutumika," alisema Mgonga.

Aidha, ameongeza kuwa Mamlaka inatoa elimu ya matumizi salama ya kemikali mara kwa mara kwa viongozi na wafanyakazi wa maeneo na makampuni yanayojihuisha na kemikali ambayo yamesajiliwa na yanayosimamiwa na Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali kuhakikisha wanatimiza vigezo yya usajili wao.

"Nawasihi watumiaji wa kemikali katika maeneo mbalimbali ya uchimbaji na uchenjuaji wa dhahabu kuzingatia Kanuni, Sheria na taratibu ambazo mmelekezwa na Mamlaka wakati wa ukaguzi na usajili wenu" alimaliza.

Naye, Meneja wa Kindai Elution Plant,

Invioleta Mwakiwone, amepongeza Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali, Ofisi ya Kanda ya Nyanda za Juu Kusini, kwa kuendelea kutoa elimu ya matumizi salama na sahihi ya kemikali katika uchimbaji na uchenjuaji wa dhahabu na namna bora ya kuhifadhi kemikali.

"Ujio wa wakaguzi kutoka GCLA, umetupa elimu na mwangaza endapo itatokea tatizo katika ofisi yetu na namna ya kujikinga zaidi na tuwe wa mfano wa kuigwa katika Wilaya ya Chunya kwenye eneo la uchimbaji na uchenjuaji wa dhahabu.

Kwa upande wake Msimamizi wa Kemikali kutoka kampuni ya Mabula Nungula, Gerald Kamana, ameishauri Mamlaka kuendelea kutoa mafunzo kwa wadau kwani mafunzo yamekuwa tiba la matatizo ya matumizi yasiyo salama ya kemikali.

JAMII YAHIMIZWA KUWAHAMASISHA WANAFUNZI KUSOMA MASOMO YA SAYANSI

Mganga Mkuu wa Serikali, Profesa Tumaini Nagu (wa tatu kutoka kushoto), akiwakabidhi vyeti wanafunzi waliofanya vizuri zaidi katika masomo ya sayansi mwaka 2021 na 2022. Kulia kwake ni Mwenyekiti wa Bodi ya Wakurugenzi ya Mamlaka, Prof. Esther Lugwisha, na kushoto kwake ni Mkemia Mkuu wa Serikali, Dkt. Fidelice Mafumiko.

Na Okello Thomas

Serikali imeendelea kuwaasa wazazi, walezi na jamii kuendelea kuhamasisha wanafunzi katika ngazi mbalimbali nchini kutambua umuhimu wa kusoma na kupenda masomo ya sayansi ili kuwatengeneza vijana kuwa wataalam wa kesho na kufikia malengo ya Mipango na Mikakati mbalimbali ya kitaifa na kimataifa ikiwa ni pamoja na Malengo ya Maendeleo ya Milenia na Dira ya Taifa ya Maendeleo (2025), ambayo pamoja na mambo mengine inalenga kuboresha huduma na kupunguza idadi ya wagonjwa kwa kila mtoa huduma mmoja na kuwa na idadi kubwa ya wanasayansi na wabunifu watakaochochea maendeleo ya Taifa.

Mganga Mkuu wa Serikali, Profesa Tumaini Nagu, aliyasema hayo, Juni 1, 2023, katika hafla ya kuwapongeza wanafunzi waliofanya vizuri zaidi katika masomo ya sayansi (Biolojia, Fizikia na

Kemia), kwa kidato cha nne na sita kwa mwaka 2021 na 2022, iliyofanyika katika Ukumbi wa Kituo cha Kimataifa cha Mikutano cha Julius Nyerere, jijini Dar es Salaam.

"Sayansi inakua, na sisi kama wataalam ni lazima tuendelee kukua na kurithishana ujuzi na ufahamu unaoendelea kuboreshwa siku hadi siku. Ni lazima pia tufanye juhudhi ya kuifanya jamii ione umuhimu wa sayansi na kutambua mchango kwa ustawi wa jamii na maendeleo ya taifa kwa ujumla" alisema Profesa Nagu.

Aidha, Mganga Mkuu wa Serikali, alisema kuwa moja kati ya vipaumbele vya Wizara ya Afya ni Kulinda afya ya jamii na mazingira, ambapo amesema utekelezaji wa kipaumbele hiki utaweza kufanikiwa kwa kujenga misingi ya kuandaa vijana wanaomudu na kupenda masomo ya sayansi, sambamba na kuimarisha vyuo vya mafunzo kwa wataalam wa sekta ya afya ya jamii.

"Ninashukuru kwamba Mamlaka imebuni mbinu bora na mwafaka ya kuhamasisha vijana kupenda masomo ya sayansi. Ni imani yangu kuwa, kazi hii ya kuwatia moyo vijana wetu waliofanya vizuri zaidi kwenye masomo ya sayansi itakuwa endelevu," alisema.

Sambamba na hilo, Profesa Nagu, aliwapongeza Wajumbe wa Bodi ya Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali, Mkemia Mkuu wa Serikali na watumishi wote wa Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali (GCLA), kwa kazi nzuri, kutoa huduma bora kwa jamii na Taifa kwa ujumla.

Kwa upande wake Mwenyekiti wa Bodi ya Wakurugenzi ya Mamlaka, Profesa Esther Lugwisha, alikemea tabia ya kuwakatisha tamaa wanafunzi katika kupenda kusoma masomo ya sayansi, bali kuhamasisha kuyapenda masomo hayo.

"Kumekuwa na mawazo hasi kwamba

masomo ya sayansi ni magumu lakini nafikiri sio hivyo, kwa hiyo Mamlaka inafanya hivi ili kuhamasisha watu wengine wapende haya masomo," alisema Profesa Lugwisha.

Naye, Mkemia Mkuu wa Serikali, Dkt. Fidelice Mafumiko, alimshukuru Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mhe. Dkt. Samia Suluhu Hassan, kwa kufanya kazi kubwa na kuweka jitihada mbalimbali katika kuhakikisha kuwa kila mtoto wa Kitanzania, anapata elimu bora na stahiki katika ngazi zote ambapo mionganoni mwa jitihada hizo ni pamoja na kuwapa hamasa na fursa watoto wa Kitanzania kupenda kusoma masomo ya sayansi, kuajiri walimu wa sayansi, kuondoa ada na kuwekeza katika kuboresha miundombinu ya kujifunzia zikiwemo maabara.

Kwa upande wake mwanafunzi aliyeanya vizuri zaidi katika somo la Kemia Kidato cha Sita, Lucy Elias Magashi, alipongeza utoaji wa zawadi hizo na kutoa rai kwa Serikali kuendelea

kuhamasisha wanafunzi waliopo mashulenii kuendelea kusoma kwa bidii masomo mbalimbali hasa ya sayansi pamoja na kuwawezesha ili waweze kutimiza ndoto zao.

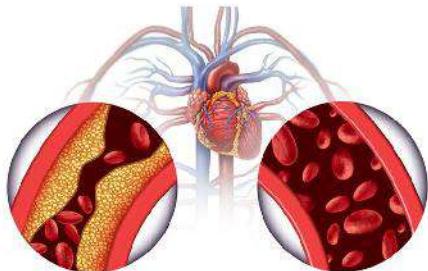

Mganga Mkuu wa Serikali, Profesa Tumaini Nagu (wa tatu kutoka kushoto), akiwapongeza walimu ambaa masomo wanayofundisha katika shule walizotoka zimefanikiwa kutoa mwanafunzi aliyeshika nafasi ya kwanza kitaifa kati ya wanafunzi bora katika masomo ya sayansi waliyopata zawadi.

Mgeni Rasmi, Profesa Tumaini Nagu (aliyekaa katikati) akiwa pamoja na Wajumbe wa Bodii ya Wakurugenzi ya Mamlaka, Mkemia Mkuu wa Serikali na Wanafunzi waliofanya vizuri zaidi katika masomo ya sayansi (Fizikia, Baiolojia na Kemia) ambaa wamehitimu kidato cha nne na sita kwa mwaka 2021 na 2022 katika hafla iliyofanyika jijini Dar es Salaam katika Kituo cha Kimataifa cha Mikutano cha Julius Nyerere Juni 1, 2023.

UFAHAMU UGONJWA WA SHINIKIZO LA JUU LA DAMU NA JINSI YA KUEPUKA

SHINIKIZO LA DAMU (HIGH BLOOD PRESSURE)

Na Anna Nkinda - JKCI

Shinikizo la juu la damu hutokea wakati nguvu ya msukumo wa damu katika mishipa ya moyo kuwa kubwa kuliko kawaida. Ongezeko hilo husababisha moyo kufanya kazi kupita kiasi ili uzungushe damu katika mishipa ya moyo. Kwa kawaida halina dalili, ila likidumu lina madhara makubwa kwa afya. Wakati mwingine kuna dalili ndogo ndogo ambazo zinaweza kukujulisha kuwa upo salama au una ugonjwa huu.

Dalili hizo ni maumivu ya kichwa, macho kuona kiza, maumivu ya misuli ya shingo, kutoka damu puan na wakati mwingine kupoteza fahamu za upande mmoja wa mwili (kiharusi).

Kuna aina mbili za shinikizo la juu la damu ambazo ni shinikizo la juu la damu la asili na shinikizo la damu linalosababishwa na magonjwa mbalimbali. Kati ya asilimia 90 hadi 95 ya wagonjwa wanaosumbuliwa na shinikizo la juu la damu la asili hii ina maana kuwa wana ugonjwa huu bila kuwa na chanzo cha kisayansi kinachofahamika.

Aina hii ya Shinikizo la juu la damu haina sababu inayoeleweka na mara nyingi inaweza kusababishwa na mgonjwa kuwa na historia ya ugonjwa katika familia yao, uzito mkubwa kupindukia, matumizi ya chumvi nyingi, kutokufanya

mazoezi ya mara kwa mara, uvutaji wa wa sigara, ulaji wa vyakula vyenye mafuta mengi na umri mkubwa. Asilimia kubwa ya watu wanaopata shinikizo la juu la damu huwa katika kundi hili.

Shinikizo la juu la damu linalosababishwa na magonjwa mbalimbali yaliyopo katika mwili wa binadamu kama figo, mishipa ya moyo na mfumo wa homoni. Aina hii ya shinikizo la juu la damu huathiri asilimia 5 hadi 10 iliyobaki ya watu wenye shinikizo la juu la damu. Kwa mfano, mara nyingi aina hii ya shinikizo la damu huweza kuwatokea wanawake wakati wa ujauzito na huondoka mara baada ya kujifungua.

Kutokana na takwimu zilizotolewa na Shirika la Afya Duniani (WHO) za mwaka 2017 kuna zaidi ya wagonjwa bilioni moja wenye tatizo la shinikizo la juu la damu. Kundi kubwa la wagonjwa hawa walitoka katika nchi za Afrika. Kwa mwaka huo huo wa 2017 ugonjwa wa shinikizo la juu la damu ndiyo ulioongoza kwa kuua watu wengi Duniani.

Kwa wagonjwa wanaotibiwa katika Taasisi ya Moyo Jakaya Kikwete (JKCI) ambayo ni Taasisi ya Moyo pekee hapa nchini kati ya wagonjwa 64,093 tuliowatibu mwaka 2017 asilimia 58 ya wagonjwa wetu walikuwa na tatizo la shinikizo la juu la moyo. Hii ina maana kuwa kwa kila wagonjwa 10 tuliowaona sita walikuwa na tatizo la shinikizo la juu la damu au matokeo ya ugonjwa huu.

Kipindi cha miezi minne kwa mwaka 2018 Taasisi hiyo iliona jumla ya wagonjwa 25,594 kati ya hawa, wagonjwa wa shinikizo la juu la moyo walikuwa 12,806 ikiwa ni sawa na asilimia 50 ya wagonjwa tuliowaona.

Aidha, kwa mwaka wa 2017 na 2018 Taasisi ilifanya upimaji wa moyo ambao ulienda sambamba na utoaji wa elimu kwa wananchi katika mikoa ya Dar es Salaam, Dodoma, Lindi, Katavi, Arusha na Songwe. Asilimia 52 hadi 64 kutegemea

na eneo husika la watu tuliowaona walikuwa na tatizo la shinikizo la juu la damu.

Unaweza kuepuka kupata shinikizo la juu la damu kwa kufanya mazoezi mara kwa mara japo mara tano kwa wiki au zaidi kwa dakika 150 ambazo ni wastani wa dakika 30 kwa siku, kuzingatia lishe bora kwa kula matunda, mboga mboga, vyakula vyenye madini ya potassium. Vile vile, punguza kula vyakula vyenye kiasi kikubwa cha mafuta na chumvi. Kuepuka uvutaji wa sigara na unywaji wa pombe uliokithiri, kutambua kiwango cha sukari katika mwili wako, kutambua msukumo wako wa damu na kiwango cha mafuta mwilini.

Kwa kufanya vipimo na kufuatilia mwenendo wa mwili wako mara kwa mara unaweza ukazuia kifo cha ghafla kinachotokana na shinikizo la juu la damu. Kupima mapigo ya moyo mara kwa mara kunaweza kukakusaidia kujua kama una tatizo hili au la.

Shinikizo la juu la damu husababisha mwili kupooza, shambulio la moyo, moyo kushindwa kufanya kazi, kutanuka kwa ukuta wa mishipa ya moyo, ugonjwa wa figo na kupunguza muda wa kuishi.

Unaweza kuepuka kupata shinikizo la juu la moyo kwa kufanya mazoezi mara kwa mara japo mara tano kwa wiki au zaidi kwa dakika 150 ambazo ni wastani wa dakika 30 kwa siku.

MAMLAKA YACHANGIA MAENDELEO YA TIBA ASILI NCHINI

Meneja wa Maabara ya Chakula na Dawa Dkt. Peter Shimo, akiwasilisha mada kwenye Kongamano la Kwanza la Kisayansi la Tiba Asili linalofanyika SUA. Kongamano hilo ni moja ya maadhimisho ya Wiki ya Tiba Asili ya Mwafrika yaliyofanyika mkoani Morogoro kuanzia Agosti 25-31, 2022.

Na Judith Lema

Katika kuhakikisha Waganga wa tiba asili nchini wanaua dawa bora na salama kwa binadamu, wanyama na mazingira, Mkemia Mkuu wa Serikali amepunguza gharama za uchunguzi wa kimaabara wa dawa hizo ili zifanyiwe uchunguzi na kusajiliwa kisheria na Baraza la Tiba Asili na Tiba Mbadala chini ya Wizara ya Afya.

Hayo yamebainishwa na Meneja wa Maabara ya Chakula na Dawa kutoka Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali Dkt. Shimo Peter wakati akizungumza na waganga wa tiba asili kwenye warsha ya wadau wa tiba asili na tiba mbadala kutoka mikoa mbalimbali ya Tanzania iliyyoratibiwa na Chuo Kikuu cha Sokoine cha Kilimo Agosti 29 - 30, 2022.

"Kumekuwa na maombi ya muda mrefu ya waganga wa tiba asili kuomba Mkemia Mkuu wa Serikali kupunguza gharama za uchunguzi wa dawa asili ili waweze kusajiliwa, kwa hiyo Mkemia Mkuu wa Serikali ameliangalia na hatimaye amepunguza gharama kutoka

dola za kimarekani 500 hadi kufikia dola 152 ambayo ni chini ya nusu ya gharama za awali" alisema Dkt. Shimo.

Amefanua kuwa ili kuweza kuchunguzwa kwa kutumia punguzo hilo kuna taratibu ambazo wanapaswa kuzifuata ikiwemo kujaza fomu kutoka Baraza la Tiba Asili na Tiba Mbadala au kutumia waratibu wa tiba asili kutoka wilayani au mikoani.

Amewasilitiza watoa huduma kuzalisha dawa asili kwa kufuata kanuni na miongozo ya uzalishaji bora na salama na kufuata Sheria ya Usimamizi wa Kemikali namba 3 ya mwaka 2003 inayosimamiwa na GCLA pamoja na kupata mafunzo ili kuweza kutambua njia salama za matumizi ya kemikali.

Kwa upande wake Mratibu wa Warsha hiyo kutoka Chuo Kikuu cha Kilimo Sokoine (SUA), Dkt. Faith Mabiki alisema lengo la warsha hiyo ni kuendeleza jitihada za Chuo na Serikali katika kubadili tabia za wataalam wa tiba asili namna wanavyotengeneza dawa za asili na wanavyotoa huduma kwa jamii.

"Tumeona mabadiliko makubwa sana katika utengenezaji wenu wa dawa na

utoaji wenu wa huduma hivyo tunaamini warsha kama hii inayowakutanisha pamoja kutoka mikoa mbalimbali na kupata mafunzo kutawasaki zaidi kutoka kwenye kufanya kazi kwa mazoea na kubadili tabia na hatimaye kutengeneza dawa asili zenyenye viwango vinavyokubalika katika soko la ndani na nje ya nchi" alieleza Dkt. Mabiki

Amesema dawa kutoka nje ya nchi tunazoziona zinapitia michakato mingi ili kuweza kupata nembo za ubora za mamlaka za nchi hizo na kimataifa ndio maana SUA na Serikali kuitia Mkemia Mkuu wa Serikali wanashirikiana ili kuwawezesha waganga hao waweze kufikia soko la kimataifa kirahisi.

Akizungumza kwa niaba ya waganga wengine walioshiriki warsha hiyo Dkt. Flavian Nyakeji, kutoka Mikoa wa Njombe amemshukuru Mkemia Mkuu wa Serikali kwa kusikia kilio cha gharama kubwa za upimaji wa dawa na kuahidi kuitumia fursa hiyo vyema kufanya uchunguzi wa kimaabara wa dawa zao kwa faida yao, jamii na wateja kwa ujumla ili kuweza kufikia viwango.

Katika warsha hiyo mada mbalimbali ziliwasilishwa.....Inaendelea Uk 37

MAMLAKA YACHANGIA MAENDELEO YA TIBA ASILI NCHINI

Inatoka Uk 36

ikiwemo aina za kemikali kwenye mimea, utengenezaji wa kemikali, kazi za kemikali kwenye mimea na utabibu, athari za sumu kuvu katika afya na biashara, namna ya kupunguza na kuzuia sumu kuvu kwenye bidhaa, matatizo ya kiafya yanayosababishwa na vimelea na mambo hatari yanayochangia kuwepo kwa gharama kubwa za upimaji wa dawa na kuahidi kuitumia fursa hiyo vyema kufanya uchunguzi wa kimaabara wa dawa zao kwa faida yao, jamii na wateja kwa ujumla ili kuweza kufikia viwango.

Katika warsha hiyo mada mbalimbali ziliwasilishwa ikiwemo aina za kemikali kwenye mimea, utengenezaji wa kemikali, kazi za kemikali kwenye mimea na utabibu, athari za sumu kuvu katika afya na biashara, namna ya kupunguza na kuzuia sumu kuvu kwenye bidhaa, matatizo ya kiafya yanayosababishwa na vimelea na mambo ya hatari yanayochangia kuwepo kwa vimelea.

Baadhi ya wananchi walitembelea banda la Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali wakipata elimu kuhusu shughuli mbalimbali za Mamlaka katika maadhimisho ya Wiki ya Tiba Asili ya Mwafrika yaliyofanyika Stendi ya zamani ya Mabasi Morogoro kuanzia Agosti 25-31, 2022

Mkurugenzi wa Uchunguzi wa Bidhaa na Mazingira Sabanitho Mtega (kulia) na Meneja wa Maabara ya Chakula na Dawa Dkt. Peter Shimo (katikati) wakiwa kwenye Kongamano la Kwanza la Kisayansi la Tiba Asili liliofanyika Chuo Kikuu cha Sokoine cha Kilimo (SUA) mkoani Morogoro.

WANAFUNZI WAHIMIZWA KUSOMA MASOMO YA SAYANSI

Na Okello Thomas

Mkuu wa Wilaya ya Handeni, Mhe. Siriel Mcchembe amewataka wanafunzi wa sekondari katika Wilaya ya Handeni kupenda kusoma masomo ya sayansi kwa sababu dunia ya sasa inaendeshwa na mapinduzi ya sayansi na teknolojia.

Mhe. Mcchembe aliyasema hayo wakati akipokea mchango wa vitabu 786 vya sayansi vya kidato cha tano na sita na kemikali kwa ajili ya maabara za shule kutoka Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali katika hafla iliyoonyika katika Shule ya Sekondari Mkata wilayani Handeni, Oktoba, 2022.

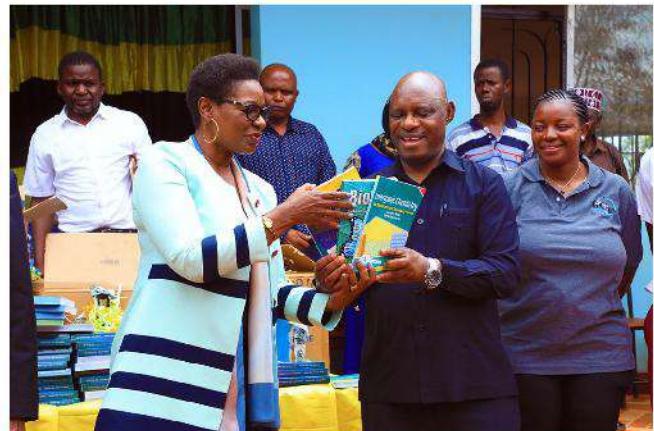
"Kupitia Sera ya Serikali ya Awamu ya Sita chini ya uongozi wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mhe. Samia Suluhu Hassan, kuhakikisha watoto wengi nchini wanajifunza masomo ya sayansi, Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali imeweza kutupatia vifaa mbalimbali vya shule vikiwemo kemikali za maabara kwa ajili ya masomo kwa vitendo na vitabu vya masomo ya sayansi nakala 786, ili kuhakikisha wanafunzi wetu wanajifunza na kupenda masomo ya sayansi ili kuendana na maendeleo ya sasa ya dunia ambayo inaendeshwa kwa mababiliko ya kila siku ya sayansi na teknolojia.

"kutokana na kasi ya dunia katika maendeleo ya kisayansi walimu, wazazi pamoja na jamii kwa ujumla tunatakiwa kuwashamasisha watoto wetu kusoma masomo ya sayansi ikiwemo biolojia, fizikia, kemia na hisabati kwa lengo la kuinua kiwango cha elimu katika masomo ya Sayansi na kutengeneza kizazi cha wataalam wengi wa sayansi kwa nchi kwa sababu kipitia sayansi tutatengeneza madaktari, wahandisi, walimu na wakemia na wajiolojia wengi katika nchi," amesema Mcchembe.

Aidha, Mkuu wa wilaya, ameipongeza Serikali kwa kuongeza idadi ya maabara na ujenzi wa madarasa zaidi ya 77 wilayani humu na pia kututua changamoto ya upungufu wa walimu wa sayansi kwa kuongeza zaidi ya walimu 40 ambaa wameongeza nguvu kubwa na kuhakikisha watoto wanapata nafasi ya kujifunza vizuri.

Naye, Mkemia Mkuu wa Serikali, Dkt. Fidelice Mafumiko, ametoo wito kwa wanafunzi kutumia vitabu na kemikali za maabara kwa ajili ya kujifunza kwa bidii na kuipenda sayansi, pia wafahamu kuwa sayansi na teknolojia ndiyo zinaleta maendeleo na kuwataka kutambua kuwa Serikali inawathamini kwa kuhakikisha inawajengea madarasa, kuwaletea walimu na vifaa vya kusomea.

"Tuna matumaini vitabu hivi vya sayansi na kemikali za maabara zitawenza kusaidia shule hii kujenga wataalam wa sayansi hasa ukizingatia serikali inaweza juhudii ili nchi yetu kufikia uchumi wa juu katika sayansi na teknolojia. Aidha, ni muhimu kuwekeza katika rasilimali watu na kujenga Watanzania wenye weledi. Nasi tutaendeleza lengo letu ambalo ni kuendelea kuwezesha vijana kufikia malengo yao kipitia elimu" alisema.

Mkemia Mkuu wa Serikali, Dkt. Fidelice Mafumiko (aliyevaa Kaunda suti), akimkabidhi Mkuu wa Wilaya ya Handeni, Mhe. Siriel Mcchembe vitabu vya masomo ya sayansi viliviyotolewa na Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali, vikiwemo biolojia, kemia, hisabati na fizikia. Kushoto ni Mkurugenzi wa Huduma za Taasisi GCLA, Evaclotida Kapinda.

Aidha, Afisa Elimu Sekondari Handeni, John Lupenza, ameongeza kuwa Shule za Sekondari wilayani Handeni, ziliikuwa zikikabiliwa na changamoto ya ukosefu wa walimu, maabara za kutosha pamoja na vitabu hali ambayo imekuwa ikisababisha wanafunzi kukimbilia masomo ya Sayansi.

"Tunaishukuru sana Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali kwa msaada huu wa vitabu na kemikali mbalimbali za maabara, matumaini yangu tutawenza kusonga mbele na vifaa hivi vitasadia hata wanafunzi kuweza kujisomea huku akiwaasa wanafunzi kutumia fursa hiyo kufaulu masomo ya sayansi," alimaliza Lupenza.

Wanafunzi wa Shule ya Sekondari Mkata wakisikiliza hotuba kutoka kwa viongozi mbalimbali wakati wa hafla ya kupokea vitabu vya masomo ya sayansi nakala 786 na kemikali za maabara kwa ajili ya masomo kwa vitendo.

HABARI PICHA

Mkuu wa wilaya ya Handeni, Mhe. Siriel Mchembe (katikati), akipokea kemikali aina ya 'Sulphur' kutoka kwa Mkemia Mkuu wa Serikali, Dkt. Fidelice Mafumiko (aliyevaa kaunda suti). Msaada huo umetolewa na Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali (GCLA).

Mwanafunzi wa kidato cha nne, Shule ya Sekondari Mkata, Sophia Nasoro (wapili kutoka kulia) akionesha mbinu za mifano ya uchambuzi wa 'titrimetric' kwa wageni mbalimbali (hawapo pichani), walipo tembelea maabara ya shule hiyo. Kulia ni mwalimu wa somo la kemia, Shule ya Sekondari Mkata.

Mkuu wa wilaya ya Handeni, Mhe. Siriel Mchembe (wenye koti la bluu), na Mkemia Mkuu wa Serikali (aliyevaa kaunda suti), wakimsikiliza mwanafunzi wa Shule ya Sekondari Mkata, akiwaeleza namna ya utumiaji wa kemikali mbalimbali katika maabara.

MAREKEBISHO YA SHERIA YA KEMIKALI YAONGEZA UINGIZAJI WA

KEMIKALI NCHINI

Na Judith Lema

Zaidi ya tani elfu saba za kemikali aina ya Salfa zimeweza kuingizwa nchini kupitia Bandari ya Dar es Salaam kwa kipindi cha kuanzia Julai 2021 hadi Agosti 2022 baada ya Serikali kuruhusu uingizwaji wa kemikali hiyo kwa njia ya kichele.

Hayo yalismewa na Mkemia Mkuu wa Serikali, Dkt. Fidelice Mafumiko, wakati akifungua kikao cha wadau wa uingizaji na usafirishaji wa kemikali hatarishi aina ya Salfa, Ammonium Nitrate na Sodium Cyanide, Jijini Dar es Salaam.

"Hali ya udhibiti wa kemikali kwa sasa ni nzuri na unaridhisha kwa sababu utekelezaji wa Sheria ya Usimamizi wa Kemikali za Viwandani na Majumbani umefanyiwa mapitio na kuandaliwa kanuni zake za 2020 hivyo kusaidia utatuza wa changamoto mbalimbali za utekelezaji wa sheria zilizokuwepo.

Ili kwenda na wakati na kasi ya ushindani wa biashara, Serikali ya Awamu ya sita kupitia Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali imefanya mapitio ya Sheria ya Kemikali na Kanuni zake na hivyo kuruhusu uingizaji wa salfa kwa njia ya kichele jambo ambalo lilikuwa ni kilio cha wafanyakishara kwa muda mrefu". Alisema Dkt. Mafumiko.

"Marekebisho ya sheria ya kemikali, imepielekea kuongezeka kwa mizigo ya kemikali kupitia Bandari ya Dar es Saam. Mfano kipindi cha Januari 2021 hadi Septemba, 2022 kemikali aina ya Ammonium nitrate tani 54,789 ziliingizwa nchini kwa matumizi ya ndani na tani 39,050 zilisafirishwa nchi za jirani. Aidha, tani 26,820 za Sodium cyanide zilingizwa nchini na kusafirishwa kwa ajili ya shughuli za uchenjuaji wa dhahabu migodini na hivyo kupelekea ongezeko la mapato na kuchangia ajira kwa Watanzania," aliongeza.

Dkt. Mafumiko alisitisiza umuhimu wa kufuata taratibu zilizowekwa wakati wa

uingizaji, upakuaji, upakiasi, ufungashaji na usafirishaji ili kulinda afya na mazingira ikiwa ni lengo kuu la Sheria, kwa vile kemikali nyangi hatarishi zina tabia ya kuwaka moto au kulipuka kama bomu ikiwemo Ammonium Nitrate.

Kwa upande wake Mkurugenzi wa Huduma za Udhibiti, Daniel Ndiyo, alisema kuwa kikao hicho kililenga kuweka mazingira wezeshi ya biashara ya kemikali ili kuendelea kukua na kuchangia katika pato la taifa bila kukiuka taratibu na hivyo kutimiza matakya ya sheria ya kulinda afya za binadamu na mazingira.

"Hali ya udhibiti wa kemikali kwa sasa ni nzuri na unaridhisha kwa sababu utekelezaji wa Sheria ya Usimamizi wa Kemikali za Viwandani na Majumbani umefanyiwa mapitio na kuandaliwa kanuni zake za 2020 hivyo kusaidia utatuza wa changamoto mbalimbali za utekelezaji wa sheria zilizokuwepo"

DKT. MAFUMIKO

HABARI PICHA

Mkurugenzi wa Huduma za Udhibiti, Daniel Ndiyo (aliyesimama), akijibu hoja mbalimbali zilizowasilishwa na wadau kutoka kampuni mbalimbali za usafirishaji na uagizaji wa kemikali hatarishi (hawapo pichani). Kulia ni Meneja wa Fedha na Uhasibu wa Mamlaka, Matrida Lugenge.

Mkurugenzi wa kampuni ya Nitro Explosives Tanzania tawi la Dar es Salaam, Karim Hamisi (aliyesimama), akitoa pendekeso kuhusu ushirikiano wa GCLA na Mamlaka zingine kama Tanroads katika kuondoa vikwazo katika mizani pale ambapo wanapitisha kemikali kwenye mizani.

GCLA YAPONGEZWA KWA KUSAIDIA UPATIKANAJI WA HAKI

KATIKA VYOMBO VYA SHERIA

Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali imepongezwa kwa utendaji mzuri hasa katika kusaidia utoaji wa haki kwa mashauri mbalimbali ya uchunguzi wa makosa ya jinai mahakamani.

Akiongea wakati alipotembelea banda la Mamlaka Januari 27, 2023 kwenye maonesho ya Wiki ya Sheria, Viwanja vya Mahakama ya Hakimu Mkazi Dar es Salaam, Jaji wa Mahakama ya Rufaa, Mhe. S.A.M Rumanyika amesema kuwa Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali inafanya kazi nzuri sana katika kusaidia Mahakama kutimiza wajibu wake wa kutoa haki kwa wananchi.

"Natambua umuhimu wa Ofisi ya Mkemia Mkuu wa Serikali, hususani katika suala zima la uchunguzi wa sampuli mbalimbali za jinai na utoaji ushahidi mahakamani, ambapo kazi zenu zimekuwa ni nzuri na mmekuwa mkisaidia sana urahisishaji wa utoaji haki katika Mahakama setu". Amesema.

Aliongeza kuwa, Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali, ni Taasisi muhimu hasa katika uchunguzi wa vinasaba vya binadamu, kwa kuwa uchunguzi wa vinasaba umesaidia utambuzi wa vitu vingi ikiwa na pamoja na utambuzi wa jinsi tawala. Ametoa mfano kuwa, kungeweza kuwepo na udanganyifu wa jinsi katika tasnia ya michezo kama vipimo vya vinasaba vya binadamu kwa ajili ya utambuzi wa jinsi usingekuwepo.

Kwa upande mwingine Mhe. Jaji, Rumanyika amepongeza Mamlaka kwa kushiriki Maonesho ya Wiki ya Sheria Katika Kanda ya Dar es Salaam, kwa vile kutasaidia kutoa elimu kwa wananchi mbalimbali wanaofika katika maonesho hayo hususani katika masuala ya Vinasaba na dhana nzima ya utatuzi wa migogoro ya kijamii ikiwepo suala la mirathi.

"Majibu ya Vipimo vya vinasaba katika migogoro ya mirathi inapoletwa

mahakamani imekuwa ikisaidia usuluhihi na urahisishaji wa upatikanaji wa haki kwa wahuksika". Alisema Jaji huyo wa Mahakama ya Rufaa.

Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali, inashiriki Maonesho ya Wiki ya Sheria katika Kanda ya Dar es Salaam na wageni mbalimbali wakiwemo waheshimiwa Majaji, Mahakimu, Mawakili pamoja na wananchi mbalimbali, wamekuwa wakifika katika banda la Mamlaka kupata elimu juu ya majukumu mbali mbali ya Mamlaka, tangu maonesho hayo yalipoanza Januari 22, 2023.

Mheshimiwa Jaji, Biswalo Mganga, Mahakama Kuu Divisheni ya Kazi, (kushoto) akiongea na kushauri masuala mbalimbali kuhusu Haki Jinai wakati alipotembelea banda la Mamlaka kwenye Maonesho ya Maadhimisho ya Wiki ya Sheria, yalioanza Januari 22, 2023 viwanja vya Mahakama ya Hakimu Mkazi Kisitu, Kanda ya Dar es Salaam.

Mwanasheria kutoka Mamlaka, Eunice Latia (Kulia) akiongea na mmoja wa wadau wa Maonesho ya Wiki ya Sheria aliyetembelea banda la Mamlaka kupata elimu kuhusu Sheria ya Kemikali za Viwandani na Majumbani.

WATUMISHI GCLA WASHIRIKI MAADHIMISHO YA SIKU YA WANAWAKE DUNIANI

Na Okello Thomas

Watumishi wanawake wa Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali (GCLA) waliungana na wanawake wengine nchini katika kuadhimisha Siku ya Wanawake Duniani, Machi 8, 2023.

Katika Maadhimisho ya mwaka huu Tanzania ambapo yaliazimishwa kimko ya kaulimbi ya "Ubunifu na mabadiliko ya teknolojia; chachu katika kuleta usawa wa kijinsia," ambapo kwa Mkoa wa Dar es Salaam yalifanyika katika viwanja vya Mnazi Mmoja na Mgeni rasmi alikuwa Mkuu wa Mkoa wa Dar es Salaam, Mhe. Amos Makalla.

Akiongea katika maadhimisho hayo, Mkuu wa Mkoa wa Dar es Salaam, Mhe. Amos Makalla, amewataka wanawake kujumuika, kufanya kazi kwa pamoja na kufukuzia fursa mbalimbali zinazoitokeza nchini ili kwa pamoja waweze kuipambania nchi kiuchumi.

"Wanawake mnatakiwa kujitokeza kupambania fursa zilizopo nchini ili kwa pamoja tuweze kujenga taifa letu na kujikomboa kiuchumi. Mimi kama kiongozi wa Serikali nimeona niwaoneshe kwamba ninaheshimu Wanawake na kuthamini juhudhi zao wanazozifanya kuhusu usawa wa kijinsia na uwezesajji wa wanawake kiuchumi ambapo leo hii duniani kote wanaadhimisha siku ya Wanawake kama sisi Tanzania ambapo kitaifa hufanyika kila baada ya Miaka mitano, na kila

mkoa hufanya katika Mkoa wake lengo likiwa kuwawezesha Wanawake kujikwamua Kiuchumi, kielimu, kiafya pamoja na kuwawezesha wajasiriamali," alisema Makalla.

Naye, Katibu wa Wanawake GCLA, Leah Kalinga, alisema kuwa maadhimisho hayo yameweza kuwakutanisha na wanawake kutoka Taasisi mbalimbali za Serikali, ambapo wameweza kubadilishana mawazo kuhusu musuala mbalimbali mahala pa kazi na kupitia teknolojia, wanawake wa GCLA, wameweza kutekeleza majukumu yao kwa ufanisi na weledi katika mazingira mbalimbali ya kazi.

Mkuu wa mkoa wa Dar es Salaam, Amos Makala (aliyevaa tai), akipokea risala ya wanawake wa Dar es Salaam kutoka kwa mwakilishi wa wanawake mkoa wa Dar es Salaam, katika hafla ya Maadhimisho ya Siku ya Wanawake Duniani 2023.

WANACHAMA WA TAMAVITA WAPATA MAFUNZO YA MAJUKUMU YA GCLA

Mkurugenzi wa Uchunguzi wa Bidhaa na Mazingira kutoka Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali (GCLA), Sabanitho Mtega (kushoto), akielezea majukumu ya Mamlaka kwa wanachama wa TAMAVITA (hawapo pichani). Kushoto ni mwanachama wa TAMAVITA akitafsiri lugha kwa njia ya alama, katika hafla iliyo fanyika Septemba 2, 2022, katika Kituo cha Mikutano cha Kimataifa (JNICC).

Na Okello Thomas

Mkemia Mkuu wa Serikali, Dkt. Fidelice Mafumiko, amewasii wanachama wa Taasisi ya Maendeleo ya Viziwi Tanzania (TAMAVITA), kuendelea kushirikiana na Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali ili kuweza kupata elimu ya msingi ya kufahamu huduma zinazotolewa na Mamlaka kwenye usimamizi au elimu ya matumizi sahihi ya kemikali.

Dkt. Mafumiko ameyasema hayo wakati akifungua mafunzo kwa wanachama wa TAMAVITA, yaliyofanyika katika Kituo cha Mikutano cha Kimataifa (JNICC), Dar es Salaam, Septemba 2, 2022. Mafunzo hayo yametolewa kwa zaidi ya washiriki 65 kutoka katika mkoa wa Dar es Salaam na Pwani kwa lengo la kutambua jamii ya watu wenye mahitaji maalum.

"Washiriki hawa ni sehemu muhimu katika jamii ya Watanzania hivyo, Mamlaka inatoa mchango wa kuwapa elimu ya msingi ya kemikali kwa wale ambao wanafanya shughuli zinazohusisha kemikali. Tunaamini kwa kufanya hivyo, tutakuwa tunatimiza wajibu wa Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali kutoa huduma kwa jamii hususani kwa makundi maalum ambao wanachangamoto ya usikivu. Mafunzo haya yatawawezesha kuwa na uelewa wa pamoja na kuweza kutumia kemikali bila kuleta madhara," amasema Dkt. Mafumiko.

Aidha, Mkemia Mkuu ametoa rai kwa washiriki wa mafunzo

kuwa mabalozi wazuri wa kueneza elimu kwa jamii inayohusu majukumu ya Mamlaka kwa wanachama wenzao, ndugu, jamaa na marafiki.

Pia, Dkt. Mafumiko, amewashukuru viongozi wa TAMAVITA, kwa kuchukua hatua ya kukusanya washiriki ili kwa pamoja waweze kupata elimu.

Naye, Mtendaji Mkuu wa Taasisi ya Maendeleo ya Viziwi Tanzania (TAMAVITA), Kevin Nyema, ameipongea Mamlaka kwa kutoa mafunzo ya kemikali ambayo ni muhimu sana kwa viziwi, na zaidi kufahamu athari za sumu.

Wanachama wa Taasisi ya Maendeleo kwa Viziwi Tanzania (TAMAVITA) wakifuatilia mada mbalimbali zilizokuwa zinatolewa na wataalam kutoka GCLA (hawapo pichani) katika mafunzo kwa wanachama hao.

MAAFISA USTAWI WA JAMII WAASWA KUTAMBUA WAJIBU WAO

KATIKA HUDUMA ZA UCHUNGUZI WA Vinasaba

Na Sylvester Omary

Maafisa Ustawi wa Jamii wana wajibu wa kujua kwa undani kuhusu taratibu za uchunguzi wa kimaabara wa Vinasaba vya Binadamu kwa kuwa ni mojawapo ya eneo lenye changamoto katika usuluhishi wa migogoro katika jamii.

Mkemia Mkuu wa Serikali, Dkt. Fidelice Mafumiko, aliyasema hayo wakati akifungua mafunzo kwa Maafisa Ustawi wa Jamii Mkoaa wa Dar es Salaam, juu ya uelewa wa Sheria ya Vinasaba, yaliyoandalialiwa na Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali na kufanyika katika ukumbi wa Hazina jijini Dar es Salaam, Disemba 12, 2022.

"Hili ni kundi linalojibu maswali kwenye jamii hivyo ni muhimu kwao kufahamu utaratibu wa kuomba kipimo cha uchunguzi wa Vinasaba unavyofanyika na mlolongo wake, hivyo ni muhimu

kwo kujua. Ni kundi linalopaswa kupewa maelezo ya kina kuhusu mnyororo mzima wa uchunguzi wa Vinasaba unavyofanyika na utaratibu wa uchukaji matokeo maana maswali ni mengi huko," alisema Dkt. Mafumiko.

Kwa upande wake Afisa Ustawi wa Jamii Mkoaa wa Dar es Salaam, Namara Elisha, alieleza changamoto ambazo wanakutana nazo katika kusuluhisha migogoro mbalimbali kwa wazazi ambao wanataka kufahamu uhalali wa watoto kwa wazazi, ambapo baadhi yao hukataa kukubaliana na majibu licha ya ripoti ya kimaabara ya uchunguzi wa uhalali wa mzazi kwa mtoto kipimo cha Vinasaba kuwathibitishia.

"Hii ni changamoto ambayo tunakutana nayo ambapo utakuta ili kupata suluhu ya mgogoro ni lazina ufanyike uchunguzi wa Vinasaba vya Binadamu na wenyewe

wanaridhia lakini tunapokwenda kuchukua matokeo kwa ajili ya kuwasomea wengi wamekuwa hawakubaliani nayo na hapo ndipo maafisa ustawi wa jamii tunapoingizwa kwenye lawama kwamba tunahusika katika kutengeneza majibu ya upendeleo. Tunakabiliana na hili kwa kuzungumza nao ndio maana mafunzo haya kwetu ni muhimu," alisema Elisha.

Aidha, alisema kuwa mbali ya changamoto hizo za kukataa matokeo, huwa wanaendelea kuwafanyia unasihi na kuwashakikishia kuwa ni matokeo ambayo yametoka katika ofisi ambazo zinatambulika na zimepewa dhamana hiyo kwa mujibu wa sheria. Pia aliongeza kuwa mafunzo hayo yataongeza wigo wa uelewa juu ya kile ambacho wanakifanya kwa jamii.

Mkurugenzi wa Huduma za Sayansi Jinai kutoka Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali (GCLA), David Elias (aliyesimama), akizungumza na Maafisa Ustawi wa Jamii wa mkoa wa Dar es Salam, kuhusu utaratibu wa zoezi la utoaji huduma ya vinasaba vya binadamu kwa wateja wao pale wanapo peleka sampuli za wateja kwa ajili ya vipimo katika ofisi ya Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali.

HABARI PICHA

Mwenyekiti wa Bodi ya Wakurugenzi ya Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali, Prof. Esther Lugwisha (picha ya kulia), akizungumza katika hafla ya kuwapongeza wanafunzi waliofanya vizuri zaidi katika masomo ya sayansi (Baiolojia, Fizikia na Kemlia) waliohitimu kidato cha nne na sita kwa mwaka 2021 na 2022 (picha ya kushoto). Hafla hiyo imefanyika katika Kituo cha Mikutano cha Kimataifa cha Julius Nyerere (JNICC) Dar es Salaam, Juni 1, 2023.

Wanafunzi wa mwaka wa pili kutoka katika Chuo Kikuu cha Dar es Salaam Institute of Technology (DIT), wakipata elimu kutoka kwa mtaalamu wa maabara ya toksikolojia kutoka Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali, walipotembelea Ofisi ya Mamlaka ili yopo jijini Dar es Salaam, Juni 17, 2023.

Picha ya kushoto: Afisa kutoka Mamlaka, Hamisi Hamisi, akitoa elimu kwa wajasiriamali kuhusu matumizi salama ya kemikali, mafunzo hayo yalifanyika katika ukumbi wa SIDO, Vingunguti jijini Dar es Salaam, Juni 16, 2023. Picha ya kulia: Mshiriki wa Mafunzo Sabrina Patrick, akiuliza swali kuhusu athari za kemikali kwa binadamu na mazingira.

HABARI PICHA

Picha ya kulia: Mwezeshaji wa mafunzo kutoka Ofisi ya Msajili wa Hazina, Hussein Kakurwa, akiwasilisha mada kuhusu majukumu na wajibu wa Bodi wakati wa mafunzo kwa Wajumbe wa Bodi yaliyofanyika Mei 18, 2023, Dodoma. Picha ya kushoto: Wajumbe wa Bodi ya Wakurugenzi ya Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali kutoka kushoto, Zubeda Salum, Dkt. Robert Malima, Dkt. Grace Kinunda na Dkt. Edda Vuhahula, wakiwa kwenye mafunzo kuhusu "Organizational Culture".

Picha ya kushoto: Mganga Mkuu wa Serikali, Profesa Tumaini Nagu (wa tatu kutoka kushoto), akimsikiliza Mtaalam wa Vinasaba kutoka Maabara ya Sayansi Jinai Baiolojia na Vinasaba, Leticia Waitara (kulia). Picha ya kulia: Mganga Mkuu wa Serikali, Profesa Tumaini Nagu (katikati), akimsikiliza Kaimu Meneja wa Maabara ya Sayansi Jinai Toksikolojia, Kagera Ng'weshemi (kulia) baada ya kutembelea maabara ya Toksikolojia kuona namna uchunguzi wa sumu unavyofanyika katika ziara yake aliyofanya Juni 1, 2023.

Picha ya kushoto: Mkaguzi wa Kemikali kutoka Mamlaka, Brina Kiwia, akiwasilisha mada kuhusu nyaraka muhimu zinazohitajika dereva awe nazo wakati wa usafirishaji salama wa Kemikali, mafunzo hayo ambayo yamefanyika Aprili 15, 2023, katika ukumbi wa Ofisi ya Mkuu wa Wilaya ya Mkuranga. Picha ya kulia: Meneja wa Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali, Ofisi ya Kanda ya Kusini, Hadija Mwema, akiwasilisha mada juu ya utambuzi wa alama za kemikali hatarishi kwa washiriki wa mafunzo.

WACHIMBAJI WA MADINI WAPEWA ELIMU JUU YA USAJILI WA KEMIKALI

Meneja wa Ofisi (GCLA), Kanda ya Ziwa, Musa Kuzumila, akizungumza na wachimbaji wa madini katika Kongamano la Wachimbaji Madini ilofanyika katika viwanja vya Rock City jijini Mwanza, Mei 8, 2023.

Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali (GCLA), ina wajibu wa kusimamia utekelezaji wa Sheria za Kemikali za viwandani na majumbani No. 3 ya mwaka 2003, ambayo ilitungwa na Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali ndiyo imepewa jukumu la kusimamia Sheria hiyo kwa lengo la kudhibiti na kusimamia kemikali ipasavyo ili kuепusha madhara ya kiafya na mazingira.

Hayo yalismwa na Meneja wa Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali Ofisi ya Kanda ya Ziwa, Musa Kuzumila, wakati akiatoa elimu kwa wachimbaji wa madini katika Kongamano la Wachimbaji Madini ilofanyika katika viwanja vya Rock City jijini Mwanza, Mei 8, 2023.

"Sheria hii ina maswala makuu mawili ambayo ni udhibiti na usimamizi, Mamlaka inafanya udhibiti kwa kufanya usajili wa wadau wote wanaojihusisha na kemikali kwa anzia wanaoingiza kutoka nje ya nchi, wanaosafirisha, wanaotumia, wanaosambaza na wanaouza. Tunafanya udhibiti kwa kumsajili mdau mwenyewe anaejihuisha kama kampuni au mtu binafsi, kemikali ambazo anataka kujihuisha nazo pamoja na maeneo ambayo atafanya hizo shughuli za kemikali," alisema Kuzumila.

Aidha, Meneja aliongeza kuwa, Sheria inamtaka mtu yoyote anayetaka kujihuisha na shughuli za kemikali, ni lazima asajiliwe kwa mujibu wa sheria ambapo ni kinyume cha Sheria kujihuisha na kemikali pasipo kuwa na usajili.

Pia, alitoa wito kwa wadau wanaotumia zebaki kuhakikisha kuwa wamesajiliwa pamoja na mihalo yao lakini pia wahakikishe hawanunui hiyo kemikali kwa wasambazaji ambao hawajasajiliwa. Aliwasihii wadau hao kutoa ushirikiano kwa Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali, kwa kutoa taarifa za watu ambao wanaingiza kemikali ndani ya nchi kinyemela jambo ambalo husababisha ukosefu wa mapato Serikalini na pia kunaweza kuleta athari kwa mazingira na afya kwa binadamu kutokana na matumizi yasiyo sahihi.

Mmoja wa wadau wanaojishughulisha na masuala ya kemikali, akiwafafanulia jambo maafisa kutoka Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali (GCLA), alipotembelea banda la Mamlaka kwenye Maonesho ya Madini, Kongamano la Wachimbaji wa Madini na Mkutano Mkuu wa FEMATA.

ISO 9001: 2015

Mkemia Newsletter ni Jarida linaloandaliwa na Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali kama sehemu ya juhudzi za Serikali katika kuhabarisha umma.

Mkemia Mkuu wa Serikali
Mamlaka ya Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali,
5 Barabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali
Mtaa wa Secherela
Kata ya Tambukareli
Nambari ya Usajili. 138 & 140
Kitalu; 'AC'
S.L.P 2925
41104 Dodoma
Simu: (+255) 0262161630
Barua pepe: gcla@gcla.go.tz
Tovuti: www.gcla.go.tz